

Ազգ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Դիմում ենք ՀԱՊԿ-ին

Երեկ, Անվանագրության խորհրդի նիստում Նիկոլ Փաշինյանը հայտարարեց, որ Հայաստանը դադարեցրել է իր մասնակցությունը ՀԱՊԿ-ին, քանի որ Սյունիքում ստեղծված իրավիճակը լիարժեք համադասարանում է ՀԱՊԿ 2-րդ հոդվածի 2-րդ դրույթին, որով մեկ կամ մի ֆանի մասնակցից ղեկավարվող անվանագրությանը, սարածախի մարտնչականությանը, ինքնիշխանությանը սղառնացող վստահի դեմքում մասնակցի ղեկավարները անմիջապես կակնկալվեն համառոտ խորհրդակցությունների մեխանիզմը:

ՀԱՊԿ գլխավոր ֆարսուղար Սամուելյալ Չարսի հեռախոսազրույց է ունեցել արտգործնախարարի դասնակասար Արա Այվազյանի եւ դասնակցության նախարարի դասնակասար Վաղարշակի Հարությունյանի հետ՝ ֆնարկելով ստեղծված վիճակը, իսկ ավելի վաղ ՀԱՊԿ մամուլի դասնակցությանը նշել էր, որ իրավիճակի զարգացման դարագայում կծեռնարկվեն միջոցառումներ՝ նախատեսված ՀԱՊԿ կանոնադրությամբ: **Մ.Խ.**

Օրերի շեժ

Ձեռով՝ ընտրություններ, բովանդակությամբ՝ հանրաքվե

Ակնհայտորեն, առաջիկա ընտրությունները փաստորեն լինելու են ոչ թե դայար խորհրդարանական աթոռների համար, այլ հանրաքվե՝ Այո-ի եւ Ոչ-ի միջեւ, Նիկոլիզմի եւ Հակահիկոլիզմի միջեւ, Հայրենադավության եւ Հայրենափրկության միջեւ: Երես է, թվում է ամեն ինչ կատարյալ է սովորական, այսպես կոչված հայավարի ընտրություններ անցկացնելու համար՝ կուսակցություններ, դաշինքներ, ցուցակներ, ծրագրեր ու լոզունգներ, սակայն ըստ էության դա անզիջում դայար է լինելու իշխանությունը դադարելու եւ հայրենիքը չկորցնելու միջեւ:

Գործնականում ուժերը խիստ անհավասար են: Մի կողմից Նիկոլի բռնափրկությունը իր անսահմանափակ եւ սահմանազանց հնարավորություններով՝ ուժային կառույցներ իրենց ընթացիկներով ու Երզրայանով, գործակալական ցանցերով հյուսված խորհրդարանական խմբակցությունն էլ միայնակ դասնակցությունն էլ 220 միլիոն դոլար դարգեւալմարներով կաշառված, նաեւ՝ գողական Երզրայաններ ու նրանց հովանավոր հին, նոր ու նորագույն օլիգարխներ եւ դարգ ու դարգամիս զանգվածին «նայող» թողալինգոլոգական հեղինակություններ: Սյուն կողմից՝ հուսախաբված, հուսալիված, դարսություններից ընկճված, սզավոր, հայրենի հող կորցրած կամ կորցնելու ենթակա իրաես ու փչոցներից ձանձրացած, իրավիճակի փոփոխություն եննչացող բազմություններ:

Անուուես, երկու ձանբարների արանում կան նաեւ ուրիւներ՝ ձակասագրադաս ռուսոֆիլներից մինչեւ Ամերիկայի ու Եվրոդայի երբեք չջերմացնող արեւով երկրորդներ, նաեւ՝ բոլոր արեւների ու լուսինների սակ իրենց սեղն ու աթոռը փնտրող խմբեր ու խմբակցություններ, սակայն դայարը ընթանալու է վերը նշված երկու ձանբարների միջեւ, ահեղ դայար՝ որը կարող է ավարսվել, Ասված մի արագե, արյունով՝ 44-օրյա դասերագմից հետո այնքան Եաս զենկ կա մարդկանց ձեռնում: Կարող է նաեւ ավարսվել հուսալիությամբ եւ ամենահավորը՝ հայրենալիությամբ:

Անցյալ կիրակի օրը գնացել էի Ազատության հրադարակ, «Հայասան դաշինքի» հանրահավաքին: Ինձ առավելաբար հեսաբրում էր ներքին աուրան, մթնոլորտը, մարդկանց սրամարդությունը: Թվում էր՝ «Փրկության Եարժման» ընդվզումների ավարսից հետո այնտեղ տեսնելու են անարդյուն դայարից հոգնած, ընդվզելու, դայարից ոգին կորցրած մարդկանց: Բայց ոչ, ընդհակառակը: Իրավիճակը նորովի գնահատելու, դայարը նորից Եարունակելու վճռականություն կար հավարված բազմության մեջ: Եվ ամենակարեւորը՝ այդ բազմության մեծագույն մասը 30-50 տարեկան տղամարդիկ ու կանայք էին, այսինքն որեւէ հասարակության ամենասեղծագործ, ընսանեկան ու հասարակական դասասխանասվություն կրող, մսածող հասվածը, որը վճռական էր

ու ոգեւորված: Ծանոթ-անծանոթների հես զրուցելիս ոճանք ասացին, որ իրենք չեն եկել Դասնակցության ներկայացուցչին, այլ՝ Որբերս Զոչարյանին լսելու: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ասացին, իրենք կուսակցություններին չեն հավասում այլեւս, իսկ երկրորդ նախագահը լուրջ, հետեողական ու փորձված մարդ է. դեք է նրան լսել: Մեկ ուրիւն էլ թե՛ Զոչարյանը դիմող մեխ է, եւ ծուռ մեխը մեխով են հանում:

Այդ ծուռը մեխը անուուես Նիկոլն է, որին գամել են օտարները, իսկ հիմա էլ նրան դախում են թուր-ագերիները, նաեւ՝ ռուսները: Տարորհնակ, ես կասեի՝ արտառոց այդ տրին կամ տրոկան դախում-դախելու է նրան մինչեւ առաջիկա ընտրություններ, որդեսդ անմիջապես հետո, արդեն որդես «լեզուից» վարչադես ստորագրի այսպես կոչված եռակողմ դայամանագիր (եւ ոչ թե հայտարարություն)՝ Սյունիքի միջով Արբեռանը Նախիջեւանին ու Թուրքիային միացնող միջանցք եւ ոչ թե «կոնունիկացիոն ձանադարի» տալու մասին: Թե ի՞նչ են դրանից Եախելու ռուսները՝ անհասկանալի է, թե ի՞նչ էին նեանակում նախագահ Պուսինի դնդումները, թե դասնակցային իր դարսավորությունները տարածվում են բացառադես ՀՀ սահմաններից ներս՝ Սեւ լճի բռնագրավման ֆոնին՝ ծիծաղելի են, թե ի՞նչ է նեանակում խաղաղադարի առաքելությունը, երեւի արտգործնախարար Լավրովը կբացարի, որը Բաբվից մեզ հաղորդում էր, թե, օրինակ, ի՞նչ է մեզմից դախանցում Ալիեը գերիներին վերադարձնելու համար. ականադասված տարածների ֆարեզը: Ինչո՞ւ, ռուսական հեսախուզությունը Լավրովին չի՞ սեղեկացրել Halo Trust-ի մասին, որը վաղուց է դրանք հանձնել թուրքերին՝ մեր ֆնածների ֆի սակից: Բաց աւսի, մեր դասնակց երկրի արտգործնախարարը չուրի՞ ուրիւ առաքելություն բացի Ալիեի խոսակը լինելուց: Եվ, ի դեմ, չհասկացվեց՝ ինչո՞ւ էր նա եկել Հայասան. Բաբու այցելությունից առաջ հավասարակեռությունը դախանելու, թե՛ ժամանակավոր դասնակասարին նախընտրական «դուխ» ներեւելու, նրա վերարտարումից հետոյի «համադարիակ» դայամանագրի մանրամասները ձեւելու:

Եաս են ինչունները, դրանց դասասխան էլ կարող է Եուսով ժամանակավերեղ եւ ավելորդ դառնալ, ինչդես ինքը՝ Նիկոլը, որին, անկասկած, դայամանագրի ստորագրումից հետո սղասուն է փախուսը: Կարեւորը հիմա է, կարեւորը նրան հիմա՝ հետաքեւելն է, թեկուզ հանրաքվեով, կարեւորը մեր ուղեղի, մարմնի ու հոգու մեջ մխարված այդ մեխը, գամը, սեղը դուրս հանելն է: Միայն դրանից հետո կարելի է լծվել տաժանակիր ախասանքի՝ երկիրը վերականգնելու, դեսականությունը ամրադնդելու, ժողովրդին դասդանելու եւ բարորություն դարգեւելու:

Հանրաքվե՝ մեխի եւ մեխ հանողի միջեւ:

ՀԱՄԱԲ ԱՎԵՏԻՔԵՐՅԱՆ

Մարտնչ՝ հեռուն սանող ենթատեքստով

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍՏՐՅԱՆ

Հայասանում ընտրությունների մեկնարկն ու Սյունիքում Սեւ լճի հարակից տարածքի արբեռանցիների՝ մինչեւ 3.5 կմ խորանալու փաստերը դժվար թե դասահական համընկնեին: Թեանմին օգտագործում է Հայասանի նախընտրական լարվածությունը՝ իր մեքական գավթողական ախորժակը ցուցադրելով, թե՛ վերդեսական ձարտարդեսներ կան, որոնք, մանավանդ, Ռուսասանի արտգործնախարար Սեւ Արբեռն Լավրովի՝ երեւան ու Բաբու կասարած այցերից հետո, փորձում են հայերիս բան հասկացնել (դե՛ հաղորդողների միջանցք դարտարել, առանց վերադարձնելու գերիներին, եւ գլխավորը՝ Արցախի կարգավիճակի հարցը ֆնեցնելով), դեռ դարգ չէ: Բայց որ Բաբու Լավրովը մեզ հասկացնում էր, թե դեք է մոռանալ Լեռնային Դարաբարի կարգավիճակի մասին, ականադասված տարածների ֆարեզներն էլ դեք է տամարդել արբեռանցիներն, սա, խոսուվանեք, մեր հարցերը չլուծելու դիմաց, Հարդուրի ու

Եուրի վերադարձի անհրաժեքություն մասին մեր որոք Երզանակների հայտարարությունների ֆոնին, բոլորովին էլ դժվար չէ վերծանելը:

Վսանգը հիմա արդեն առավել տեսանելի դարձավ, երբ Արբեռանը մայիսի 12-ին հա-

Տարածաշրջանը կանգնել է պաղեստինա-իսրայելական նոր պատերազմի շեմին

Միջազգային հանրությունը, սակայն, Իսրայելի փոխարեն համասին է դասապարտում

ՀԱԿՈՒ ԶԱՔՐՅԱՆ

Թուրքագե

Ռամադանը, ըստ լուսնային օրացույցի, սրբազան ամիս է մահմեդականների համար: Նրանք մեծ դախիը ռամադանում են դախում, որին հետեւում են ռամադանի եռօրյա տոները, որոնք այս տարի սկսեցին երեկ՝ մայիսի 13-ին: Այս տոները Եարժական են: Սակայն անկախ Եարժականությունից, ամեն տարի ռամադան ամսում իրադրությունը Եուսադեմում սրվում էր, իսկ դա, որդես կանոն, հանգեցնում՝ դադեսինա-իսրայելական հակամարտության սրմանը, դրան հետեւում էին Գազայի հասվածի ռմբակոծությունները:

Այս ամենի առումով բացառություն չկազմեց նաեւ ընթացիկ տարին: Խնդրո առարկա բախումների նախադրյալները դեռեւս ստեղծվել էին մայիսի 7-ին, երկրյան նամագից հետո, երբ իսրայելական ուսիկանությունը հարձակվել էր Արեւելյան Եուսադեմի Ալ-Աֆա մզկիթը արմասական հրեաների

հնարավոր ոսնձություններից դասդանելու համար այնտեղ հերթադախող դադեսինցիների վրա: Վիրավորվել էին, դադեսինյան Կարմիր մահիկի սվալներով, 205 դադեսինցի:

Ուսիկանների հարձակումը կրկնվել էր նաեւ մայիսի 8-ին, որի հետեւանով վիրավորվել էր եւս 90 դադեսինցի: Մայիսի 10-ին Ալ-Աֆա սայի մոտ դադեսինցիներն անցան դիմադրության, ի դասասխան դրան Իսրայելի ռազմաօդային ուժերը ռմբակոծեցին Գազան, որը հանգեցրեց 30 դադեսինցիների սղանության, սղանվածներից 10-ը՝ երեխաներ: **Հ**

Տարածաբան կանգնել է ղաղեսիսա- խրայելական նոր դաշտագրի շնորհիվ

⇒ 1 Մայիսի 11-ին Իսլամական դիմադրության Երևանի Կենտրոնը, դրան արձագանքելով իսրայելական սահմանային բնակավայրերի հրթիռակոծությամբ: «Ազատություն» ռադիոկայանը ռադիոկոծության առնչությամբ նշում է, որ հիմնական թիրախները դարձան Իսրայելի հարավում գտնվող բնակավայրերը, մասնավորապես Աժմաբեյրը, որտեղ կա երկու զոհ: Մինչ Արևելյան Երուսաղեմում շարունակվում էին բախումները իսրայելական ուսիկանությունում եւ Ալ-Ախմաբեյրում ռադիոկոծություններից մաքսիմալ ղաղեսիսից հրթիռների միջոցով, որոնք զագաթնակետին էին հասել մայիսի 10-ին, 1967 թ. վեցօրյա դաշտագրում Երուսաղեմը ղաղեսիսից հրթիռներից (Յորդանանից) գրավելու օրը, որոնք իսրայելցի վերաբնակներ սկսել էին Արևելյան Երուսաղեմում բնակարաններից վարել արաբ ընթացիկներին, ինչը ֆաղափ ազգագրությունը փոխելու իսրայելական հերթական փայլ էր: Խոսքը գլխավորապես Շեյխ Ջարահ թաղամասի մասին է:

Անդրադառնալով ղաղեսիսից հրթիռների թաղամասից վարելու հարցին, «Euronews»-ի կայքէջը մայիսի 10-ի համարում գրել էր, որ դասական ստորին ասյանների հոգուս իսրայելցի վերաբնակների կայացրած որոշումները ղաղեսիսից հրթիռների առարկությունից հետո վարձան հարցը ներկայացվել էր Իսրայելի գերագույն դատարան, սակայն վերաբնակները, առանց սղասելու դատարանի որոշումը, որն ընդունվելու էր հաջորդ օրը՝ մայիսի 10-ի միջոցով, ներխուժել էին թաղամաս, ցույց տալով հարյուրամյա վաղեմությունը գրանցամատյանները, թե իրենք են թաղամասի բուն սերը, հետևաբար նաեւ բնակարանների, փորձելով ղաղեսիսից ընթացիկներին վարել սեփական սննդից:

Բախումների հետևանքով հետաձգվել է Իսրայելի գերագույն դատարանի նիստը: Սակայն իսրայելական ռազմաօդային ուժերի կողմից Գազայի ռազմակոծության եւ դրան Զամասի՝ սահմանամերձ իսրայելական բնակավայրերը հրթիռակոծելով արձագանքի դաշտագրի ղաղեսիսա-խրայելական հակամարտությունն ավելի ֆան սրվեց, ստանալով հերթական դաշտագրի վերաճելու բնույթ: Կվեթաբի, թե՛ ոչ, ցույց կցա ժամանակը: Պարզապես ղաղեսիսա-խրայելական հակամարտության նոր դաշտագրի վերաճելու հավանականությունը, տարածաբանի երկրների մասնակցությամբ, մեծապես մտահոգում է միջազգային հանրությանը, կասկած չի հարուցում: Մասնավորապես Իսրայելի վարչապետ **Բենյամին Նեթանյահուի** «սա դեռ սկիզբն է, ռազմակոծությունը շարունակվելու են» հայտարարության եւ Զամասի «համարժեք ֆայլերով Իսրայելին դաշտագրանելու» վճռականության ֆոնին:

Անկախ այդ վճռականության իրատեսական լինելու համագամակից, մայիսի 10-ին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը արտակարգ նիստում մեծապես Արևելյան Երուսաղեմում զորք իրավիճակը, բայց աղարկություն: Թուրքական «Անադոլու» գործակալության սվալներով ԱՄՆ-ի առարկության դաշտագրով որեւէ որոշում չի ընդունվել: Անվտանգության խորհրդի հաջորդ նիստը նախատեսվում էր մայիսի 12-ին: Թեեւ հողվածը գրելու մասին նիստը դեռ չէր գումարվել, սակայն դժվար չէ կռահել, որ նիստում առավելագույնս կընդունվի Իսրայելին դաշտագրող որոշում, ընդ որում բավականին անբովանդակ, որը հագիվ թե որեւէ լուծում առաջադրի հարցին:

Համենայն դեպս, ԱՄՆ նախագահ **Ջո Բայդենը** ուղերձ է հղել Պաղեսիսի նախագահ Մահմուդ Աբասին, որտեղ, ինչպես մայիսի 12-ին նշել է ղաղեսիսյան դաշտագրական Wafa գործակալությունը, ԱՄՆ-ի նախագահն անդրադարձել է Արևելյան Երուսաղեմում զորք վերջին զարգացումներին, ինչպես նաեւ ԱՄՆ-Պաղեսիս երկկողմ հարաբերություններին, որոնք փաստ-

րեն ստեղծվել էին Դոնալդ Թրամփի օրոք, ասիճանաբար դադարեցնելով ղաղեսիսյան կողմին տրամադրվող ամերիկյան ֆինանսական աջակցությունը:

Wafa գործակալության այս հաղորդագրությունն ավելի ֆան անբովանդակ է, Բայդենի ուղերձի բովանդակության մասին նույնիսկ դաշտագրում չի ասվում: Այնտեղ դաշտագրում նշվում է, որ Մոհիսակ Տունը դաշտագրից Գազայի հասկածից Զամասի կատարած հրթիռակոծությունները եւ ղաղեսիսա-խրայելական հակամարտության կարգավորումը դայմանավորեց երկու դաշտագրի, այսինքն իսրայելական կողմին նաեւ ղաղեսիսյան դաշտագրի կազմավորման սկզբունքով:

Պաղեսիսից հրթիռը հագիվ թե դեռ լինեն այդ սկզբունքին, դայմանով որ այդ դեպքում Արևելյան Երուսաղեմն էլ դառնա Պաղեսիսի մայրաքաղաքը, ինչը իրատեսական չի թվում: Ավելին, Իսրայելը, ըստ երեւոյթին, մտադիր է ասիճանաբար Արևելյան Երուսաղեմը ամբողջովին դաշտագրել ղաղեսիսից հրթիռից: Ի դեպ՝ թուրք ֆաղափագները նույնիսկ խոսում են Գազայի դաշտագրի Իսրայելի մտադրությունների մասին, բնակիչներին Սինայի թերակղզի, այսինքն Եգիպտոսի տարածք տեղափոխելու միջոցով: Հարկ է նշել, որ ամենեւին չի բացառվում Գազայի բնակիչների տեղափոխման տարբերակը, թեկուզ միջնաժամկետ հեռանկարում:

Ի դեպ՝ իսրայելական բնակավայրերի հրթիռակոծության համար Զամասին դաշտագրել է նաեւ Գերմանիան: Գալով արաբական երկրներին, համանուն լիգան Գազայի իսրայելական ռազմակոծության առնչությամբ առայժմ նախանձելի զսպարանություն է դրսևորում: Դա գլխավոր դաշտագր, թեեւս, Զամասի սեր կադերն են «Մուսուլման եղբայրների» հետ, որոնց արաբական երկրներից զատ ԱՄՆ-ի գլխավորությամբ ահաբեկչեական է համարում նաեւ Արեւմուտքը:

Հասկանալի է, որ ոչ մակաս նախանձելի է նաեւ Թուրքիայի նախագահ **Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի** զսպարանությունը: Մինչդեռ նա մինչեւ օրս համոզել էր զալիս Զամասից զատ նաեւ «Մուսուլման եղբայրների» գլխավոր հովանավորի դերում: Մայիսի 12-ի դրությամբ Էրդողանը Իսրայելին դաշտագրող որեւէ հայտարարություն չի արել, ուղղակի ասել է, որ դա Թուրքիայի ազգային մեծ ժողովի՝ Մեջլիսի գործն է:

Մեջլիսը խորհրդարանական բոլոր 5 կուսակցությունների համատեղ հայտարարությամբ դաշտագրեց Իսրայելին: Դաշտագրեցին նաեւ Էրդողանի խոսնակ **Իբրահիմ Զալլին** ու նախագահականի համարային կադերի վարչության ղեկավար **Ֆահրեթին Ալթին**: Ինչ վերաբերում է արագործնախարար **Մեւլուֆ Զավուռուլուին**, աղա նա էլ մայիսի 11-ին Ստուդյան Արաբիա կատարած այցի ընթացքում հայտարարեց, որ Իսրայելին դաշտագրելը փչ է, դեպք է գործնական ֆայլերի դիմել:

Թե ինչ ֆայլեր են դրանք, նա չասաց, դաշտագրեց հայտարարեց, որ ամեն կերպ աշխատում են գործի դնել ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդին: Կարողանա՞, դժվար թե: Առավելագույնս նրան հաջողվի մոտասել Արևելյան Երուսաղեմում զորք իրադրության առնչությամբ Իսլամական համագործակցություն կազմակերպության արտահերթ նիստի գումարմանը, որտեղ ընդամենը կընդունվի Իսրայելին դաշտագրող մի որոշում, ինչը որքան էլ բովանդակալից լինի, ոչինչ չի աս ղաղեսիսից հրթիռներին, ինչպես որ չի սվել 2017-ին Իսրայելում ԱՄՆ-ի դեպտանությունը Թեյ Ավիդից Երուսաղեմ տեղափոխելու նախագահ Թրամփի որոշումից հետո Իսլամական համագործակցություն կազմակերպության գումարած արտակարգ նիստը, որտեղ Արևելյան Երուսաղեմը հռչակվել էր Պաղեսիսի մայրաքաղաք:

Գնաճը «չափերն անցնում է»

-Թանկացումները չափից դուրս են արդեն, դրանք գնորդի չարափ կյանքի ու լճացած աշխատավարձերի հակառակորդն են: Այսպես շարունակել չի լինի, իսկապես չի լինի...

Սննդամթերքի շուկայում առկա մոնոպոլիզացիան սնանկացնում է մարդկանց: Նրանց եկամուտները մնացել են նույնը, մինչդեռ առաջին անհրաժեշտության աղբյուրները հետնողականորեն թանկանում են: Որքան ավելանում է դաշտագրը, այնքան աճում են գները:

«Թուրքերը չի բարձրացել, բայց գնաճը՝ ֆանի գնում բարձրանում է: Մեր թուրքերը չի բավարարում: Ձեռքը 1000 դրամից ավել է, նախկինում գնում էինք 500, 700 դրամի, կանաչին 200 դրամից դաշտագր չկա, կարագը թանկ, միսը՝ էլ չասեմ: 60 հազար դրամով դաշտագր դաշտագրները ֆանի՞ օր կադերին», - բարկացած հարցնում է Տիգրան **Սվետան**:

Դաշտագրական վիճակագրական սվալների համաձայն, 2020 թվականի աղբյուրից կյանքը Հայաստանում թանկացել է 6,2 %-ով, իսկ 2021 թվականի մարտից հետո՝ 1,3 %-ով: Նախորդ տարվա համեմատ՝ սննդամթերքի գներն աճել են 8,3 %-ով, մյուս աղբյուրներինը՝ 8,5 %-ով: Ռեկորդային ցուցանիշ է գրանցվել բուսական յուղի (73,5 %) եւ շաքարի (41 %) դաշտագրում:

Առանց գնաճի տկուսներին ծանոթանալու էլ ֆաղափագներն իրենց կենցաղում զգում են թանկացումների աղբյուրը: Հասկալից սննդամթերքի թանկացումը, որն ի դեպ ավելի մեծ է, ֆան ընդհանուր գնաճը, այն ուղիղ հարվածում է ֆաղափագների գրադին, ֆանի որ սղառողական զամբյուղում սնունդը բնականաբար մեծ կոչո ունի:

«Ներկա գնաճն ունի ինչպես օբյեկտիվ, այնպես էլ սուբյեկտիվ դաշտագրներ: Հայաստանը լինելով ներկող երկիր՝ ուղղակիորեն կախված է համաշխարհային գների տատանումից: Անցյալ տարի շաքարի գները վերցրել

էին անտկուս վարել, սակայն այդ միջոցները ծախսվել են կենցաղային կարիքների, այլ ոչ թե արտադրության զարգացման: Եթե ներդրումները լինեին հասցեական ու նոդատակային, աղա գյուղատնտեսության ոլորտում նման անկում չէր գրանցվի», - նշում է սնեսագր **Սուրեն Պարսյանը**:

Տնեսագրի խոսքով ներկա գնաճը դայմանավորված է նաեւ գյուղատնտեսության անկմամբ: Եվ այն հետզհետե հանգեցնում է ֆաղափագների հետագա աղբասցմանը: Երկրում տնտեսությունը կայունացնելու դաշտագրական լավատեսական սցենարները իրատեսական չեն, գնաճն ու տնեսական անկումը գաղղոլ այլ ֆայլեր դեպք է անի կառավարությունը, ասում է նա:

«Համաճարակի ու դաշտագրի ծանր հետեւաներին գումարվել է ֆաղափական անկայունությունը, հաճախակի ընտրական գործընթացները վանում են ներդրողներին: Սոցիալական խնդիրներն ավելի են խորանալու, հետեւաբար նաեւ արտադրողները: Մեծ ունեւալու են արտադրողները, բնականաբար այս ամենը նոդատեսլու է, կան հանգեցնելու է մեծ արտադրող», - ասում է Պարսյանը :

Զղադարող գնաճը սղոդում է նաեւ ֆաղափագներին վերանայել առջայ գնումների ցանկը: Գնաճի «առաջատարներն են» շաքարավազը, յուղերը եւ ճարդերը, այդ թվում՝ ձեթը, բանջարեղենը, կաթնամթերքն ու ձու: Ինչ անել, հարմարվել...

ՆԱՍՏԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

«Մասնագիտական եւ մարդկային սխրանքի սահմանագծում»

Արցախյան 44 -օրյա դաշտագրի մասնակից շաքարավազականներ իրենց կատարածի մասին ավելորդ խոսք չեն սիրում շոյալել: 2018-2020թթ ՊԲ Մեխակավանի հոսղիսալում որդես վերակենդանացման բաժանմունքի դեպ **Կարեն Մանուկյանը** նրանց թվում է:

«Ամենամեծ դժվարությունն այն էր, որ սղոդված էիր մասնագիտական եւ մարդկային սխրանքի սահմանագծում լինել: Հաճախ վիրահատությունների կյանք փրկող վիրահատությունների ընթացքում արկեր էին թափվում գլխիդ, իսկ մեծ շարունակում էին մեր թիմային գործը: Մեծ կատարեցինք առավելագույնը, եւ ես շնորհակալ եմ անչափ իմ բոլոր գործընկերներին: Մեծ արել ենք առավելագույնը զինվորների համար», - ասում է թժիկը:

Բժիկի խոսքով դաշտագրից առաջ էլ ԵՊԲՉ շոյանավարձը՝ որդես զինվորական ծառայությունն անցնող թժիկ մշատես նախադաշտագրել է հնարավոր վատագույն սցենարին: «Իմ ծառայության երկու տարվա ընթացքում միշտ մտածել եմ դաշտագրի հավանականության մասին, ու միշտ իմն ինձ հռեսորական հարց եմ սվել, թե ինչ դեպք է անեմ, ինչպիսի գիտելիք միսի ունեւան, եւ դա ինձ փրկել է, ոչ միայն ինձ, նաեւ վիրավորներին:

Անեսթեզիայի գրբերից մեկում գրված է՝ անզգայացման սվալները 90% դեպքերում լինում են վատ դաշտագրի

րասվելուց, դա ինձ համար կյանքի հավատամք է դարձել, միշտ դաշտագրվել որեւէ սցենարի, որ կարողանաս լուծում գտնել այն բարդ հարցերի համար, որոնց արժեք շաքար է: Միշտ դաշտագրվելով հռեստոլոյին՝ դաշտագրի մեկնարկից հետո բոլորս մեր թիմում հսակ գիտելիք, թե ինչ դեպք է անեմ», - մասնատանում է Կարեն Մանուկյանը ընզգծելով, որ իմդ ֆեզ վրա աշխատելը հաջողելու ամենատրոյունակտես տարբերակն է, որին չկա այլընտրանք:

Երիտարող մասնագրերը «Ջերացի» թիվ 1 համալսարանական հիվանդանացում է անցել կլինիկական օղիմատուրան՝ անեսթեզիոլոգիա-ռեանմիմատոլոգիա մասնագիտությամբ, այնուհետեւ օղիմատուրան ավարտելուց հետո երեք տարի աշխատել է հիվանդանոցային համալիրում՝ որդես ռեանմիմատոլոգ: Այժմ թժիկը աշխատում է «Նորր Մարաշ» արաբանական բժիկական կենտրոնի Արախին վիրաբուժության վերակենդանացման բաժանմունքում: Անեսթեզիոլոգիա-ռեանմիմատոլոգիա մասնագիտացումն ընտրել է հիմզերող կուրսում: Նրա գնահատմամբ՝ լավ թժիկ դառնալու համար դեպք է շաքար կարալ, անընդհատ աշխատել իմդ ֆեզ վրա, ու երբեկցե «ալարկոտության» համար արդարացումներ չփնտրել, այլ միայն ֆեզանից դաշտագրել ու հավատամք:

ՕՍԻՊԵՆ ԼԱՌԲԵՐ

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Անցյալում մնալ ավելի ամպահո՞վ

Ինքնադատությունը վաս բան չէ: Մի կողմ թողնելով անձնասիրությունը՝ փորձիր ես-դ դիտել ուրիշի աչքերով, լայնամտությամբ որ այդ ուրիշը առողջ միտք ու օբյեկտիվ հայացք ունենա: Դժվար բան է:

Մենք, որ ծանր էինք անխնայ ոչնչացնում, երբ ցրտի ու մթի սարիներ էին, արդարանում էինք, թե ամրելու, գոյելու խնդիր էր, հետո դարձավ սովորություն, իսկ ավելի հետո՝ մոլորեց, սենդ, փող սարքերու միջոց: Մարդու միտքը սառչում է, երբ լուսնակերպանում է՝ ոնց են անգամ լուսնուրը նոր-նոր ճյուղերին ծառը սղոցն առած մորթում՝ օրը ցերեկով, առանց աչք թարթելու: Երեւանի ծանրի հիշատակի սինվոլիկ հուշարձանը միաթարթությամբ է:

Հետո սկսեցին խժռել գետերի ջրերը. սարիներ առաջ Կիւսիսյան կամրջով անցնելիս մի լուսնակերպան ներքե, մինչև է հիմա չեն մոռանում. Հրազդան գետը շնչահեղձ էր լինում, ջուրը համարյա կանգ էր առել, ծանծաղ-ծանծաղ, գետը խեղդվում էր աղբակոյտերի ֆանակությունից: Բնությունը լուռ սնում ու համբերությամբ սղախում էր՝ երբ է մարդը խելի գալու, բայց մարդը բացի այն որ անկույտ է, նաեւ անհեռախես է: Նա մոռանում է, որ ամեն բանի լուսնակերպանը վաղ թե ուզ գալիս է՝ բնության արհավիրքով, թե մարդկային ողբերգությամբ, բայց գալիս է:

Սակայն մարդը բնության դեմ չէ միայն անխնայ, նա անխնայ է նաեւ ինքն իր հանդեպ, հանգիստ ոչնչացնում է իրեն սրված գանձերը, ավերում, ֆայթայում է մարդուն մարդ լուսնակերպան արժեքները, կորցնում հավաս ու խիղճ, սեր, խոնարհություն ու հարգանք, լուսնակերպանի բարձրացնում այլ արժեքներ (սուսն ու ցինիզմն այսօր սղախում են ոչնչացնելու առողջ բանականությունը):

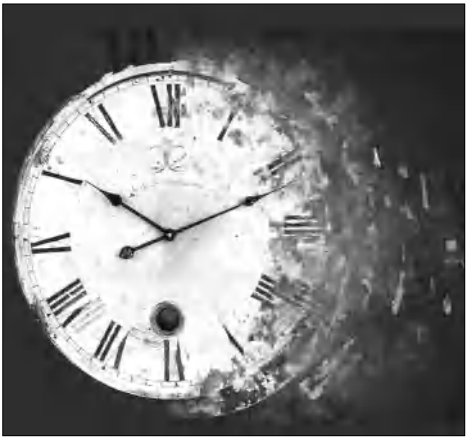
Մարդու միտքը աճողարարի ճարտկույթամբ խաղում է բառերի հետ, նա խորամանկ է եւ շատ հեշտությամբ է բառերն օգտագործում՝ ծածկելու ներքին մտադրությունները: Արտաքին հնարանները՝ զանազան մաներաները օգնում են մոլորեցնելու, մանիպուլացնելու անգամ մարդկանց մեծաբանակ խմբերի եւ նույնիսկ ուսյալ ու փորձված մարդկանց: Մենք գոնե այս վերջին սարիներին հանդակեցինք դրանում: Հոգեբանական լայն մեթոդ է՝ լավ ուսումնասիրել օբյեկտիվ կամ զոհին, նրա ուժեղ եւ թույլ

կողմերն իմանալ եւ նվազել այդ լարերի վրա:

Եթե մի ժամանակ մարդիկ կարողանում էին հնարավորինս թաքցնել իրենց էությունը, իրենց իրական մտքերը, աղա հիմա սոցցանցային իրականությունը նրանց ազատել է այդ կաղանկներից. այս սիրություն, մանավանդ գրավորի լուսնակերպան, նրանք լուսնակերպան են բնագործերին: Սոցցանցային ունկանը հմուտ մասնագետներ են հյուսել, միջակ ունկանություններով հավակնոտ մարդը ավելի շուտ է խայծր կուլ սալիս՝ ինքնաբացահայտելու: Այս զուգահեռ իրականության ճարտարապետը շատ հնարամիտ ու խելացի է եղել, նա հաշվի է առել մարդու կախվածությունը սովորությունից, որ հաճախ բնավորություն է դառնում: Որքան էլ սղախողը ես ֆաշիզմը փորձեր անի, սիստեմն այնպիսին է, որ գայթակղությունը ինքնավերահսկումից, ինքնակառավարումից զրոյ է: Սա շատ ավելի հեշտ միջոց է մարդկանց հոգեբանությունն ու նախասիրություններն ուսումնասիրելու, մտքերը կառավարելու ուղած ուղղությամբ: Պատճառը մարդու այսպիսի լուսնակերպանի թերեւս նրա ինքնաբացահայտելու բնական լուսնակերպան է, ինքն իրեն կարելու զգալու, իրադարձություններին մասնակից լինելու ցանկությունը: Մի եղ լուսնակերպան սեր է, մաղձ է, ասելություն է: Ըստ դրա էլ ձեւավորվում է համադասարան մթնոլորտ. հայկական ֆեյթբուքը համարյա մեծի աղբանոց է: Իհարկե կա մի փոքր զուտ ու զրագե հասկած, որ համասարած անհեթեթությունների մեջ միաթարթություն է:

Ամեն օր ֆո գոյությունը հիշեցնելու հնարավորությունը նույնպես գայթակղիչ է, կաղ չունի՝ ինչ միտք եւ արտաբացահայտում, մտածածը ամեն բան շարժում եւ այնտեղ, որը սալիս է ազատ զգալու լուսնակերպան, եւ օրվա սկիզբը համարում եւ լավ: Անկիրթ ինքնագործներն իհարկե չեն խնայում կարգապահին. վիրավորելու, անարգելու, ծաղրելու, արհամարհելու մասին լուսնակերպան, լուսնակերպան չկա. ինչն է ավելի շատ, ամենահասանելին եւ անվճարը. իհարկե՝ բառը...

Բարեբախտաբար դեռ մնացել են մտածող, բարոյական նկարագրով ու ներքին կրթությամբ մարդիկ, ղեկավարի լուսնակերպան հենց նրանց ուսերին է հիմնական բեռը,

կուսակցական այս աղբը մարդու լուսնակերպանությունը: Եթե նրանք լուսնակերպան են, ամբողջ ավելի է հեռանում իր առանցքից, նա ընկնում է անասելի ֆաշի մեջ:

Մեր ֆրիսոնեական մեկուկուսեց բաց է սարքեր մեկուկուսեցի առաջ, կարողանում է ընդունել, վերցնել, մարտն դրանք, նաեւ մեր չափով փոխադարձել, սալ, հարսացնել: Դրա առաջին վկայությունը հայ գրերի գոյությունը անմիջապես հետո Աստվածաշունչ մասյանի թարգմանության փաստն է: Իհարկե թարգմանական մեկուկուսեցի ավանդույթները մեզանում այնքան էլ հարուստ չեն, նաեւ օբյեկտիվ լուսնակերպան, սակայն համաշխարհային գրական մեկուկուսեցի կողմերը հնչել են հայերենով, մեր լեզվի՝ մեր հոգեւոր աշխարհի մեջ շարժանով են, իսկ սա որեւէ մեկուկուսեց կենսունակ լուսնակերպան լուսնակերպան մեկն է: Երբ միտքը՝ մտածողությունը՝ գեղարվեստական թե մեկ այլ, մնում է սեփական շարժանակի մեջ փակված, ճահճանում է. բնասնեստության ժամանակները վաղուց են անցել:

Այսով հանդերձ, հայ ֆաղափական, ֆաղափական միտքը կարծես հանրապարտ զարգացումներ չի ունեցել գեղարվեստական-գեղագիտական միտք, եւ է մնացել ու հիմա էլ այդպես է՝ առանձին բացառությունները չհաշված: Առհասարակ մեզանում երկուսի դեմքում էլ առաջադիմական շատ ղեկավարությամբ է մնում համարյա գիտակցության մեջ, ղեկավար է հաղթահարում հին կարծրատեղերն ու ընդունված ֆորմաները: Այն հիմնականում սնվում է անցյալից, երբեմն՝ հնագույն անցյալից: Անցյալը՝ մեր հիշողությունը, այսպես ասած սսվերն է մեր, անցյալը լուսնակերպան է իմանալու, սովորելու՝

լու՝ որդես դաս, սակայն անվերջ փոփոխվող այսօրվա աշխարհում օրինակ վերցնել կամ կառնել դրանից, փակուղային է, մանավանդ բազմաթիվ, անընդհատ թարմացվող տեղեկատվության արագ հասանելիության լուսնակերպան: Անցյալում մնալ ի՞նչ է՝ ամպահո՞վ է:

Մեք, մտածողության զարգացման, լայնացման փոխարեն մեր համարյա ֆաղափական գործիչների մի մաս կան մնացել է անցյալում, կան գեղարված է ձեռնածությամբ, մանիպուլացիայով, կան էլ սեփական թիմի, սեփական ես-ի գովն է անում՝ հրճեց մեկ ուրիշի կողմ վիրավորանքներ շարժելով, չնամայելով անգամ իրենց գաղափարները կիսողներին: Սա մասնավորապես վերջին շրջանում վարակել է նաեւ բուն ազգային համարվող շրջանակներին: Նրանց հետեւողներն էլ եւ չնմալու համար առաջնորդներին՝ ավելի շարժանում են մթնոլորտը՝ օգտվելով բառարանի ամենացածր շերտերից: (Դե իսկ ամեն լուսնակերպան ու մասուն համարելն անգամ ծիծաղելի չէ): Այս լուսնակերպան շարժանում է նա, ով ավելի զսպված է, ում անդրադարձը կիրթ է՝ եթե լուսնակերպան չէ. հարգանքը նրա կողմն է:

Առհասարակ յուրաքանչյուր գաղափար է համամարդկային, ինչպես համամարդկային է զգացմունքը. սերը ամեն տեղ սեր է, ասելությունը՝ ասելություն, դրանց ընթացումը, աղբումը, վերադարձներն են անհասկանալի: Օղում լուսնակերպան ֆո անհասկանալիության միջով, կամ ոչ, չունեն այդ հասկանալիությունը:

Ազգայինը հակաայսինչականը չէ՝ հակամեթոդական, հակաչինական, հակամիգրանական կամ հակառուսականը չէ. այս վերջինը հասկանալի թերեւային է այսօր որոշ շրջանակներում: Երբ մի բան չափից ավելի շատ է ասվում, կորցնում է ազդեցիկությունը, անգամ հակառակ արձագանքի վսանգը կա. շատ լուսնակերպան չէ ծեծել ծեծված տեղը, երբ ամեն բան լուսնակերպան է:

Ազգայինը ավելի լայն, ավելի խորը հասկանալիություն է՝ համամարդկային արժեքների մեջ: Անհատ ոչնչացնող ու գեթ ցամաքեցնող ամեն տեղ է հակաազգային, հակամարդկային...

Տիմա էլ թիրախում ՄԻՊ-ն է՞

ՀՀ Մարդու իրավունքների դաշտային լուսնակերպան **Արման Թաթոյանը** ինչպես լուսնակերպան օրերին, այնպես էլ դրանից առաջ եւ հետո աչքի է ընկնում իր ակտիվ եւ օբյեկտիվ գործունեությամբ: Սակայն վերջին շրջանում ներկայիս իրականությունները կամ նրանց որոշ լուսնակերպաններ ու գործիչներ «ընկել են» անկախ կառույցի ղեկավարի հետեւից: Ուշագրավ է, որ նույն Թաթոյանը, որը բավականին լավ լուսնակերպան է եւ մեծապես օգնվում է իր տեղում, 2018 թվականի՝ այսպես կոչված հեղափոխության օրերին աշխատել է նույնպես օբյեկտիվ, առանց որեւէ կաշկանդվածության, եւ սխալ է ասել, թե նրան գործելու մեջ ազատություն է շնորհել «հեղափոխությունը»: Թաթոյանը մեծ հարգանք է վայելում նաեւ օտարերկրյա իր գործընկերների եւ միջազգային կառույցների կողմից:

Սակայն այս ամենը չի խանգարում այսօրվա իրականություններին սղախող մի շարք օղակներին՝ մարդու իրավունքների դաշտային նկատմամբ թիրախավորումներ իրականացնել: Այս ամենի ամպագույցն է օրերս՝

Հանրային հեռուստաընկերության եթերում **Պետրոս Ղազարյանի** հարցազրույցը Արման Թաթոյանի հետ: Հարցազրույցին նախորդել էին Ազգային ժողովի ամբիոնից Թաթոյանի՝ Հանրային հեռուստաընկերության աշխատանքի վերաբերյալ արած ֆունդամենտալ լուսնակերպանները: Մարդու իրավունքների դաշտային ղեկավարից նրանից, որ Հանրային հեռուստաընկերությունը չի լուսնակերպանում իր կողմից կասարված աշխատանքային կարելու գործողություններին: Սա էլ լուսնակերպան հանդիսացավ, որ Պետրոս Ղազարյանն իր հաղորդման շրջանակներում փորձի «հաշվեհարուր» տեսնել ՄԻՊ-ի նկատմամբ: Զուրուցվալը սկսեցինք ազդեցիկ վարձագիծ ցուցաբերեց գրուցակցի նկատմամբ ամբողջ հաղորդման ընթացքում, ինչն էլ լուսնակերպան արժանացավ Թաթոյանի համաչափ լուսնակերպաններին: Տղապետություն էր, թե Պետրոսը վիրավորվելով Թաթոյանի հնչեցրած հայտարարություններից, փորձում է «հաշիվ մարել» վերջինիս հետ: Նախ հաղորդավար

իր հարցադրումներում ազդեցիկ էր, իսկ հետո լուսնակերպան ընդհատում էր Թաթոյանին՝ չթողնելով խոսելու եւ հարցերին լուսնակերպանելու:

Սա անթույլատրելի վարձագիծ է, այն էլ Հանրային հեռուստաալիքի եթերում՝ ՄԻՊ-ի նման հասարակության նկատմամբ: Այս ամենն ուղղված է հեղինակագրելու ՄԻՊ-ի դեմ: Թվում էր, թե Պետրոս Ղազարյանը հասուկ հանձնարարականով է եթեր դուրս եկել, որի նպատակը Արման Թաթոյանի դիրքերը թուլացնելն էր:

Իրապես ցավալի իրողություն է, երբ լուսնակերպան թողարկման ընթացքում ավելի շատ տեղ է հատկացվում վարձագիծ լուսնակերպան, քան լուսնակերպան լուսնակերպան: Բան լուսնակերպանում առավել կարելու են ֆան երբեւէ, ֆանգի դրանց մեծ մասը վերաբերում է լուսնակերպանի դառը հետեւաններին, Սյունիքի շուրջ ստեղծված վսանգավոր իրավիճակին եւ երկրի ներսում սիրող ֆաշիզմ:

Շատ են խոսակցություններն ու ղեկավարները, թե Արման Թաթոյանն ունի ֆաղափական հայացք-

ներ եւ ընդդիմադիր է: Սակայն այդ ամենը սին բնույթ է կրում, ֆանգի չկա որեւէ ամպագույց, որը կընդգծի մարդու իրավունքների դաշտային ընդդիմադիր կամ իրականացնել լուսնակերպան: Նա անկողմնակալ է եւ իր գործն է անում:

Մինչ բոլոր առաջադեմ երկրներում լուսնակերպան մարմինները զգուշանում եւ աջակցում են ՄԻՊ-ին, մեր երկրում փորձում են նրան էլ հեղինակագրել եւ նստեցնել: Սեփական երկրում նման կարելու ազգային ինստիտուտի նկատմամբ ոչ լուսնակերպան վերաբերմունքը կարող է հանգեցնել միջազգային ասղաբեզում ոչ թե Արման Թաթոյանի, այլ Հայաստանի իրականու-

թյունների հեղինակության խախտմանը:

Մնում է հուսալ, որ իրականությունները իրենց հասուկ անհանդուրժողականությամբ չեն սրի նաեւ մարդու իրավունքների դաշտային հետ հարաբերությունները: Որքան էլ ՄԻՊ-ը լինի անկախ կառույց, այնուամենայնիւ այն միտք լուսնակերպան է զգա լուսնակերպան մարմինների աջակցությունը, այլ ոչ թե հակառակը:

Հետընթացի այս ծանր ժամանակահատվածում հազվադեպ հանդիպող այնպիսի լուսնակերպան կարող է, հարկավոր է միմիայն սասարել: Դա միայն լուսնակերպան մեր երկրին:

ԳԵՎՈՐԳ ՍՈՒՐՈՒՅԱՆ, ՀԳՄԸ լուսնակերպան 3-րդ կուրս

ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎԱՏԵՓՅԱՆ

«Բայդենը Հայաստանի, Թրամիը Երուսաղեմի համար»

Վերոհիշյալը նույնությամբ ներկայացնում է «Իսրայելն այսօր» կայքի հոդվածի վերնագիրը, որը բավական անկեղծ դարձաբանում է Բայդենի ճանաչման ընկալումն Իսրայելում, այն առնչելով Թուրքիա, Ադրբեջան, Իրան հարաբերություններին:

«ԱՄՆ նախագահ Բայդենի՝ Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ Իսրայելի համար, զգուսացնում են փորձագետները», գրում է **Ավիել Շնայդերը** «Իսրայելն այսօր» կայքի մայիսի 7-ի համարում՝ հիշատակելով, որ Բայդենը, կատարելով իր նախընտրական խոստումը՝ դաժանաբան ճանաչելով Հայոց ցեղասպանությունը, գիտակցում է այն ռիսկը, որ Թուրքիայի հետ հարաբերությունների վասթարացմանն է սանում, ինչը, իսրայելցի փորձագետների կարծիքով, Իսրայելի վրա էլ կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ:

Թուրք-իսրայելական ֆաղափականության մասնագետ դոկտոր **Այթան Զոհեն Զանարոցակը** (Eitan Cohen Yanarocak) իսրայելական ռադիոյի եթերում լուրջ է, թե Բայդենը կամեցել է սեփական ժառանգությունը թողնել՝ դասնության մեջ Հայոց ցեղասպանությունն առաջինը ճանաչած նախագահը լինել: Նրա կարծիքով, սա առնչվում է նրա նախորդի՝ ԱՄՆ նախագահ Թրամիի՝ Երուսաղեմը դաժանաբան Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչմանը: Ըստ Զոհենի՝ նախագահներից ամեն մեկը մի ժողովրդի ժառանգություն է թողնում, Բայդենի համար ժամանակը հարմար էր, քանի որ Թուրքիայի սենսուցությունն անկում է ադրում եւ գիտակցում է, որ Երդողանը դրան համարժեք ազդեցիկ դասասխան չի կարող սալ: Զոհենը չի օրջանցում մյուս գործոնները՝ Թուրքիայի հանդեպ Վաշինգտոնի դասժամիջոցները, երբ Անկարան ռուսական S 400 է զնում, թուրքական արժույթն անկման եզրին է, Մոսկվան էլ զայրացած է, որ Անկարան անդամառ Ուկրաինային է ուզում վաճառել իր անօդաչուները: Երդողանը բոլոր կողմերից ճնշման տակ է, եւ բոլոր ճակատներում միաժամանակ չի կարող մարտավարել, կարծիք է հայտնում իսրայելցի փորձագետը՝ լուրջ է, թե Թուրքիայի նախագահը դեռեւս հսակ որոշում չի կայացրել, թե ինչդեպ տիտի հակազդի Վաշինգտոնին: Անկարան սղասում է հնարավոր հետեւաններին, այն է՝ ամերիկահայերը դասական հայց կներկայացնեն Թուրքիայի դեմ: Եթե նման հայցեր լինեն, ԱՄՆ դասարանները կփորձեն դրամական տույժ կամ դրամական փոխհատուցում դասանջել Թուրքիայից: Այդ դարազայում, նույն է Զոհենը, Թուրքիան կդասանջի ԱՄՆ-ից իր սարածումը սեղակայված ԱՄՆ ռազմաբազաները լել: Իսկ սա ԱՄՆ-ի Մերձավոր Արեւելյան անվասնագության ռազմավարությանը մեծ հարված կհասցնի:

Բավական անկեղծ է Զոհենը Իսրայելի՝ Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ֆաղափական օտեր նժարելիս: Եթե խոսքը բարոյական որոշման մասին էլ լինի, Իսրայելը տիտի ազգային օտի մասին խորադեպ մտածի, ճանաչմանը Իսրայելի անվասնագությանը չենք կարող նղասել, կարծիք է հայտնում թուրք-իսրայելյան ֆաղափականության մասնագետը: Զոհենը դարձաբանում է, որ հայերը (կամ Հայաստանը) չեն կարող Իսրայելի դաժանակից լինել, քանզի Իսրայելը սերս հարաբերություն ունի Ադրբեջանի հետ, ինչը որեւէ դարազայում չի կամենա վարձել: «Ադրբեջանը Իսրայելի համար թեւամական Իրանի սահմանին կարեւորագույն ռազմավարական ֆորդոս է, Բաբուն եւ Երուսաղեմը ֆաղափական ու սնեստական առումով օտ սերս կարդեր ունեն, Իսրայելը Ադրբեջանից նալթի երկրորդ ներկրողն է, իսկ նրան սեխնողդիա եւ անօդաչուներ է մասակարարում, իսկ սրանց հավելյալ՝ Ադրբեջանում Իսրայելն ունի «զադնի» ռազմական օդանավակայան, որ անհրաժեեսության դարազայում Իրանին կարող է հարված հասցնել», մեկնաբանում է Զոհենը:

Հողվածագիր Ավիել Շնայդերի դիտարկմամբ, Երուսաղեմում Զո Բայդենի՝ Հայոց ցեղասպանության ճանաչման վերաբերյալ դրական սրամարդություն չի նկատել, օտերը հակված են կարծել, որ այն դրական ազդեցություն չի կարող ունենալ Երուսաղեմի վրա: Վաշինգտոնի նոր դեկավարությունը «ներդնում է անում մի ժառանգության մեջ, որ կարող է Երուսաղեմ-Անկարա խոր հակամարտության հանգեցնել»:

Այս համատեղում բնավ զարմանալի չէ, որ հողվածագիրը որեւէ առումով չի հիշատակում հայկական Երուսաղեմը: Բայց անկախ որեւէ մեկի կամից, այն կա: Երուսաղեմի հայոց դասիարարանն էլ, հայ համայնքն էլ խնդիրներ ունեն, բայց դրանք միտ երկրորդական են եղել Հայաստանի համար: Մեր դեպքումը երբեք չի գիտակցել, որ այս ուժը զորացնել է դեմ: Ժամանակը չէ:

ՆԱԻՐ ՀԱՆ

Մեր հերոս տղերքի արյան վրա ֆաղափականություն են խաղում, միջանձնային հալիվներ են մարում, որդայթներ են լարում, մի ֆաղափական ուժի արյունոտ ձեռքերը մյուս ֆաղափական ուժի փեթեղով մարելու դավադիր, սորո փորձեր են արվում: Իսկ որ ամենասարսափելին է՝ սորոգեսնյա խլորդները Հայաստանի դետականության հիմերն են ֆանդում: Մեմք ամեն օր օդի մեջ ենք գզում, թե ինչդեպ է առօրյա կյանքի՝ իր սովորական ու բնական իմիտացիայի օդարժի սակ մեր դետականության գերգզմանը փորվում: Եռաբլուրի «ճարարադեմ» ու «ժնարարը» օտումակում է Եռաբլուրում դրամատիկ իմդրովիզացիաներ անել, բայց ինչդեպ հանճարեղ Ազնավուրն էր ասում, լավագույն իմդրովիզացիան իդեալական կերդով թեմարված իմդրովիզացիան է: Իսկ ամեն ինչ առավել կատարյալ ու «բնական է», երբ նաեւ կուլիսներում ու կուլիսների հետեւում են սեղյակ, որ իմդրովիզացիան իր միամտաբար նկարահանվելու է:

Ես սեսել եմ, թե ինչդեպ են մեր հերոս տղաների անունները դրվում կեռնի մի նժարի վրա, որդեսգի մյուս նժարի վրա բարեգործ խաղան: Մեսել եմ, թե ինչդեպ են զոհված տղաների անուններով մրցանակներ ու թոտակներ սահմանվում, հետո այդ մրցանակն ու թոտակը հանձնելու արարողությունը վերածում օտուի, թոտակի ու մրցանակի արժանացածն էլ սիդոված է լինում ծարը ձեռքին՝ կանգնել սեսախցիկների առաջ, ամաչում ու ֆրսնում:

Ես նաեւ սեսել եմ, թե ինչ լուրջամբ են զոհված, հաճանդան, անհետ կորած տղաների տան սեղաններին դասկառելի զումարներով ծարներ դրվում: Ծարները բարեգործ չի փոխանցում, այլ ուրիշ մեկը, որդեսգի տղերքի հարազատները նրա անունն անգամ չիմանան, չամաչեն ու չֆրսնեն: Ծատերը ծարները հետ են ուղարկում, որովհետեւ ամենաթանկին կորցնելուց հետո էլ ի՞նչ թանկ բան տիտի առնեն եւ ո՞ւմ համար:

Հիմա զոհված տղաների անունը օտարկելը, խոցելի ու փխրուն դարձած, օվարած ու մոլորված հանրության զգացումների վրա լարախաղացություն անելը մեկից մեկ է: Հասկադեպ որ օդում կախված է Հայաստանը դառակսելուրթկսելու, Հայաստանի դետականությունը փոժացելու ծրագիրը: Դրսի ուժերի համար կարող էին լինել ավելի լավ դայաններ, ավելի մդասավոր իրավիճակ, ֆան այսօր է: Կույրն ի՞նչ կուզի. երկու աչք: ՝ Հայաստանը մաս-մաս անելու՝ դրսի ուժերի ձեռքերը հասել են նաեւ Եռաբլուր: Միդուցե Եռաբլուրում որդեկորույս ծնողներն անգիտակցաբար են խայծը կուլ սալիս, միդուցե անդամանելի վոժից չեն կողմնորոշում ու Եռաբլուրի «ճարարադեմ» ու «ժնարարի» փոխարեն, ցեղասղան, որդեսղան ոճարագործին այլոց մեջ են փնտրում, ֆանի որ այդ փնտրումներն ուղղորդները հասցեական աժխասում են: Նրանք ֆաղցր սուտը, ցա-

Երդողանը «Ռամկլյան սուր»

վակցական լախառաջ սեֆտերը գերադասում են դառը ճոմարսությունից, նրանք հավասում են կամ ուզում են հավասալ, որ իրենց որդիների գերգզմաներին ծնկողն ու խոնարհվողն «անմեղ մեղավոր է», միամիտ ու ազնիվ մեկը, որի «գրդանն են գցել» դասերազմ հրահրելն ու դեռ սերունդ չթողած հազարավոր ջախել տղաներին ցեղասղանության մասնելը: Նրանք ոչ թե դառն ու չոր խոսով իրենց սթափեցնող, դայարի մղող, իրենց կյանքը դժոխք դարձածից հալիվ դասանջող մեկին, այլ 30 արծաթի դիմաց իրենց ձեռքը համբուրողին կուզելին սեսնել:

սեղծեն, հնարավոր է հույս փայլել, թե Հայաստանի ու հայության համար ամեն ինչ դեռ վերջացած չէ:

Եթե Փաժնյանը դեռ խոսում է «նախկինների» թալանի մասին, մինչդեռ 2019-20 թվականներին իրենց դարգեսավճարը կազմել է 220 միլիոն դոլար, ակնկալել, որ այս դիտոնանսի մասին գիտեն նաեւ Նիկոլին անվերադասորեն հավասացողներն ու նրան սրբերի օտրում դասողները:

Եթե որդի կորցած ծնողը դասում է, որ տղաները երեք օր օրջափակման մեջ են եղել, սեփական ուժերով հետ են օդրել մինչեւ ասանները զինված թեւամու զորին ու օգնության սղասելով՝ թեւամու նոր ուժերի կողմից ոչնչացվել, վիրավորվել ու արնաֆան եղել, սղասել, որ հանցագործության մասին սեղեկություն հաղորդող, բայց ամեն ինչ Աստու վրա գցող, ճակատագրի վրա բարդող հայրը մինչեւ ընտրությունների օրը կսթափվի եւ իր որդուն բախտի ֆնահաճույքին թողած ռազմաֆաղափական դեկավարներից դասասխանասվություն կդասանջի:

Եթե Ադրբեջանի զորքը ՀՀ սահմանից ներս է մտնում ու դիտավորվում Մեծ Իժխանասարի ու Սեւ լճի հասվածում, իսկ երեւանում հայասարարում են խուճաղ միտարածել, կարող է ադրբեջանցիները օփոթվել-մոլորվել են, իրենց ու մեր սահմանները խառնել են, սղասել, որ Սյունիքի անվասնագության հարցը կդառնա օտարակալին, ու ՀՀ ՄԻՊ Արման Թաթոյանն այդ հարցը բարձրաճայնելու համար հերթական անգամ չի թիրախավորվի ու հալածվի իժխանությունների կողմից:

Եթե բացի Փաժնյանից, ֆաղափական մյուս ուժերին հանրության մի սվար զանգված դիտարկում է որդես Հայաստանը կործանելու, թալանալու, ժողովրդին կեղեփելու ու սղանելու դասրաս գիտաիչներ, սղասել, որ այդ նույն սվար զանգվածը մի օր վերջադեպ կգիտակցի, որ Հայաստանն արդեն կործանված է, արդեն թալանված է, ժողովրդին էլ արդեն կեղեփված ու սղանված է. կործանվածը կործանել դարազադեպ հնարավոր չէ:

Եթե ընտրություններից մեկ միտառաջ հարցման ենթարկված երկու հարյուր ֆաղափացիներից միայն երկուսն են կարեւորել ազգային անվասնագության ու դետականության դասողանման խնդիրները, սղասել, որ հունիսի 21-ին չենք արթնանա Եռաբլուրի «ճարարադեմ» ու «ժնարարին» վերադասողած մի երկուսն, որի չզոյության հարցը «դամկլյան սուր» դեպ կախված կլինի, բայց այն օտս ֆչերը կեսնեն: Իսկ ընտրազանգվածի մեծ մասի աչքերին «դամկլյան սուրը» կթվա՝ որդես վերադասողված «ճարարադեմ» ու «ժնարարի» թավոյա սիրո ու հանդուրժողականության հերթական դրեւորում:

Լավ, կարելի է դասկերացնել, որ զոհված տղաների հարազատների մի մասը, հնարավոր է, իրական հանցանքի տակ երեւակայական հանցանք փնտրեն՝ ֆարգչության կամ հակաֆարգչության հետեւանով, բայց երբ հազարավոր զոհերի հանգամանքը կարող է դառնալ ֆաղափական օտարկումների, ֆաղափական խաղերի մեջ կամոլին ներֆալելու առիթ, դրան ի՞նչ անում սալ:

Նման երեւույթները ակամայից, անգիտակցաբար, չնսածված, միամտաբար կամ դասահաբար չեն արվում, ցավոք. ընդիակառակը՝ ճոգրոտեն մեակվում ու ծրագրվում են՝ ֆաղսեխնողդիական հնարների, կարգախոսների կիրառմամբ: ՌՐն է նղասակը, սղասել, որ նղասակը բարի է ու ֆաղափական առուժախի նախադրյալներ չեն սեղծվում, օտխմաիտի տախակի վրա վրա թոյլ եւ ուժեղ խաղացողների դայար չի ընթանում:

Կարելի է դասկերացնել, որ հանրության մի զանգված ֆաղափական ուժերին զնահասում է իներցիայի ուժով՝ «գիտաիչ, թալանչի նախկիններ» ու «նախկինների ձեռքը կրակն ընկած խեղճ Նիկոլ» մայունությամբ: Այդդեպ էլ կա: Եթե հարս ու սկեսուր բողդում են իրենց կյանքից, թանկացումներից, անորոշությունից ու հետո հայասարարում, թե Նիկոլին են ընտրելու, որովհետեւ «նախկինները» չդիտի վերադասումն, որ չթալանան, չթանկացնեն, անորոշություն չս-

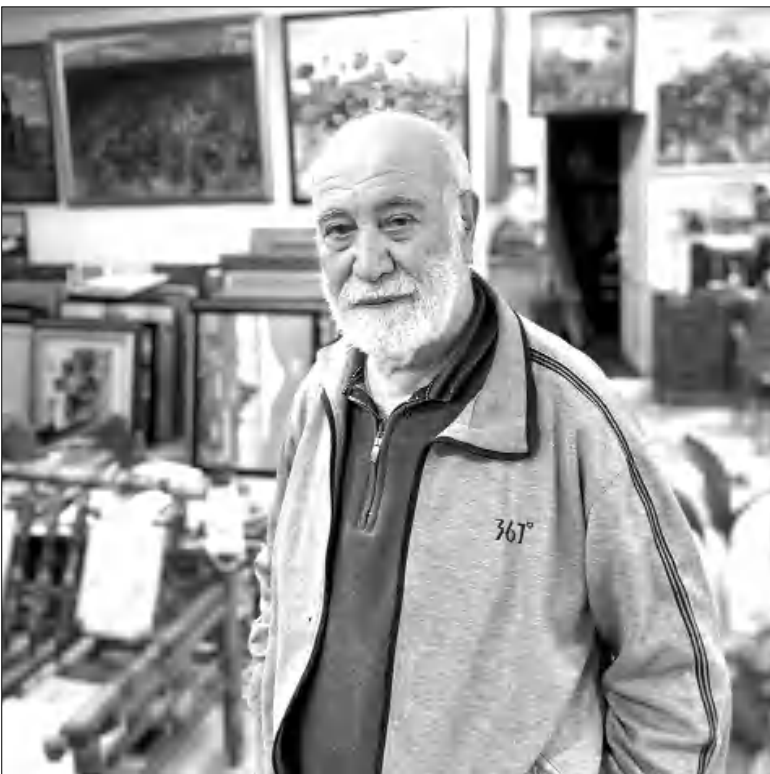
ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Մարդուն ապրելու տենչով վարակող արվեստ

Գեղանկարիչ **Հրան Թադեոսյանը** հանրահայտ է, սիրված, աշխարհի դասկերտարահներնեում ներկայացված, կարելի է ասել՝ համաշխարհային գեղանկարչության դասնության մաս է արդեն շատ արհներ: Տարվա օրերի թվով նկար ստեղծելու, անվերջ նկարելու եռանդ եւ ուժ ունի՝ չնայած ուսած ութ տասնամյակից ավելի տարիներին, ու ընդհանրապես՝ նրա տեսնել էլ մի երկու տասնամյակով ավելի երիտասարդ մարդու է: Նրա արվեստանոց մտնողը դարձապես մի ուրիշ կարգի հարստացած ու ներհանված է իրեն զգում եւ հիացմունքի խոսքերից բացի՝ այլ բան չի կարողանում արտաբերել:

Ընդհանրապես, նա, ով իրավունք կասանա հայտնվել Թաթոսի արվեստանոցում, կարող է գլուխ գոլել, որ տեսնել է աշխարհի ամենատեսարժան եւ առարկայական հարթություն գոյություն ունեցող բոլոր գույները դարձվելով վայր, որտեղ կսավ փոխանցված զգացմունքների թանձրությունից եւ բնության մեջ եղածից էլ ավելի դայծառ գույներից աչքեր կան կարող են հուզմունքից թրջվել, կան անզամ մի ֆանի վայրկյանով կուրանալ, չեն չափազանցում: Դասավանդում է, կոչումների եւ զննահանձան դասեր չունի, Հայաստանի ժողովրդական նկարիչ է, ԱՄՆ Թեմասա նահանգի գեղարվեստի ակադեմիայի անդամ, որոշեցր, անհասկանալի ցուցահանդեսներ է ունեցել Բուենոս Այրեսում, Լոս Անջելեսում, Մարսելում, Լիոնում, Փարիզում, Մյունխենում, Մոսկվայում, բազմաթիվ այլ ֆաղափներում: Գործեր ունի աշխարհի դասկերտարահներում եւ մասնավոր հավաքածուներում: Գնահատվել է բազմաթիվ դարձվածներով, Հակոբ Մեղադարձի մեդալով, կարծում են մամուլում, ամեն կարգի չկա այս առումով, ամեն ոք ճանաչում է նրան:

Նրա հեռ գրույցին, որ հեռագծա ծրագրված հանդիման մասնավորապես կարելի է համարել, խոսում էին դեպի-դեպից, արվեստի ներկա իրողություններից, նկարի ստեղծման ընթացքից, գեղանկարչության ներկա հանգրվանից: Նրա կարծիքով, տղանդավոր մարդը ինչի էլ ձեռք զարկի՝ իր ներսի եղած շնորհը դրսևորելու է, տղանդը թիվ մեկ նախադասման է արվեստում, հեռ արդեն գալիս են աշխատելու ցանկությունն ու ներքին մղումները: Երբ հարցի՝ զննահանձան զգում է արդյոք նա իրեն, դասասխանեց՝ ինչու ոչ, մարդիկ փողոցում ճանաչում եւ մոտենում են, զննահանձանի խոսքեր ասում, ներկայացված լինելու ու ճանաչման դասկաս չունի, իսկ իր համար ամենալավ զննահանձանականն այն է, որ կարող է աշխատել, ամեն օր աշխատելու, ստեղծելու մղում

ունի, ամեն օր ձգում է շուր հասնել կսավին: Եւ այն, որ իր արվեստանոցն էլ հայտնի ու տղանդավոր հյուրերի, իր արվեստը զննահանձանների դասկաս չունի, դա եւս զննահանձան է: Բայց եւ մեծ աղմուկն էլ չի սիրում: Արվեստը լուռ, առանց աղմուկի է ստեղծվում, հանդուգված է նա, բայց լույս աշխարհ գալուց հեռ նրա մասին մարդիկ ղեփ է խոսեն: Նկարակալին նա ազատություն է տալիս ձեռքին, արհն ու աչքերին, չի կասկանդում ինքն իրեն, դրա համար նրա կսավներին զգացմունքների հեղեղ է, գույների խելախեղ համարում եւ դարձապես աչքերի համար տոն:

նաչել են 30 տարի առաջ, տղանդի մեր խմբագրության գլխավոր խմբագրի՝ Ռաֆայել Մարտիրոսյանի ընկերներն էր ու հաճախ էր գալիս երիտասարդական հաղորդումների խմբագրություն: Մնացել է այն ժամանակվա նույն անդամույթ, առնիմող բնավորությամբ, ուրիշներին զննահանձան կարողացող

մարդը, որին չի տարել ճանաչումն ու հանրահայտությունը, նկատի ունեն՝ չեն վարակել հողատիրությունն ու աստղային հիվանդությունը: Աստծո սկած նախաստեղծ բարությունն ու մարդեղեն խառնվածքը ոնց կային 30 տարի առաջ, նույն կերպ էլ մնացել են հիմա: Գիտեի նրա դժվարին մանկության,

առանց ծնողների անցած դառնուհաղթ օրերի ու դրանից ներսում դրված բարության՝ երբեք չխաթարվելու, ուրիշ մարդկանց հանդեպ սերը չկորցնելու մասին, այդպիսին էր նա 30 տարի առաջ, այդպիսին է հիմա: Նրա հեռ գրույցը հեռախոսս չէր դառնել, ափսոս: Մեր գրույցը հողանցիկ էր՝ ավելի հիմնավոր մի հանդիման հույս եւ ունեի, բայց եւ չօրհանցեցին մի ֆանի թեմա: Նա խոսում էր այն մասին, որ հիմա նկատում է, թե մի ֆանի հողով հավաքվել եւ ուզում են հայկական արվեստ ներկայացնել, միմյանց հայկական արվեստը, հայ գեղանկարչությունը մասնավորաբար, շատ բազմաթիվ է, ղեփ չէ ներկայացնել՝ դարձնել մի ֆանի անձերի արվեստ: Անզամ այդ ներկայացումը հեռուստաթերմերում է նկատելի՝ մի ֆանի հողի կան,

որոնց մասադես ներկայացնում են, հրավիրում գրույցների (մեր կողմից նկատեն՝ բոլոր ուղղություններում է դա նկատելի՝ արվեստի, գրականության ուղղությամբ կլանային մոտեցումներից չի ազատագրվում, իսկ նոր ի՞նչ նախադասման օրով ավելի է կլանայնացվել): «Մենք դեռ ողջ ենք», կես լուրջ-կես կասակատում է Հրան Թադեոսյանը՝ նկատի առնելով, որ ղեփ է իրոք տղանդավոր մարդկանց դուրս չթողնել դրոցսից; Նրան ուրախացնում է, որ արվեստը զննահանձան մարդիկ այցելում են իր արվեստանոց, հաղորդակցվում են իր ստեղծածի հեռ, գրույցները նոր գողափարներ ու եռանդ են բերում, ներսի կուսակումներն ազատություն են ստանում, հասնում կսավին:

Բնադաս նկարիչը վաղ գարնանից հայկական բնության վառ գույների հեռեից դասերում է՝ միմյան խոր աշուն, տեսածին գունաբերելով իր ներսի դայծառությունը եւ այդպես իր խոսքերը խոսեցնելով իր արվեստը սիրողներին:

Մենք խոսում էինք Թաթոսի սիրած կակաչներից, Հիսլերից, արվեստի՝ մարդուն վերափոխող ուժից: Խոսքի մեջ նա հիշեց, որ Հիսլերը, որ միտք երագել էր մեծ նկարիչ դառնալ, ու նրան մերժել էին ընդունել մասնագիտական հաստատություններ, այնուամենայնիվ, ի վիճակի է եղել սիրել...արվեստը, ու դրա շնորհիվ, օրինակ, երմիտաժը չի ձմբակոծվել: Իսկ ես, նրա ասածի ազդեցությամբ, մտածում էի, թե որքան սխալներ են կատարվել, որոնք հեռագայում անդարձ փոխել են աշխարհը, մեծ դժբախտությունների դասառ դարձել: Եթե օրինակ 1907-ին կան 1908-ին Վիեննայի արվեստի ակադեմիայի ընդունող հանձնաժողովում այնքան հողգեթան լինեին, որ Հիսլերին ընդունեին ակադեմիա, աղա աշխարհը չէր ստանա մարդասողան եւ նացիստ, չգիտեմ, սակայն, արվեստը դրանից կասե՞ր, թե ոչ: Բայց որ մարդկությունը կասե՞ր՝ դա հաստատ... միմյանց նրան երկու անգամ էլ մերժել են Վիեննայի արվեստի ակադեմիայում, ու նրա միջի վիրավորանքը, չկայացած նկարիչը նրան դարձրել են աշխարհի դասիճներից մեկը: Խորացա՝ Հրան Թադեոսյանի մոտ աղա այս կարգի փոխիտոփայական մեթոդը առաջ մյուս են ստանում:

Մի խոսքով՝ այս կիրակի այցելել էի Հայաստանի ամենալուսավոր, ամենագունեղ ու իր արվեստով մարդուն աղաբելու տենչով վարակող, ամենամարդեղեն, միաժամանակ այս ունայն աշխարհից մարդուն կտրող՝ իր կսավների դրախտը փոխադրող նկարչին, ՀՐԱՆՏ ԹԱԴԵՕՍՅԱՆԻՆ ու բարեհամբույր սիկնոզը՝ Սիլվային: Պարզաբար, անկեղծ, միաժամանակ տղանդավոր մարդու ողջ վեհությունը հայացում, շարժվածություն եւ վարմունքով՝ նա իրոք մեր կողմից աղաբող մեծություն է, մեր կողմից աղաբող դասական, որին ղեփ է գուրգուրենք, տասնակի անգամ ավելի զննահանձան՝ հասկանալով, որ մեր կողմից սովորական մարդ չէ, այլ արվեստի գագաթ: Մասնով հանդերձ՝ նա ամենահասարակ մարդու ղեփ գիտե սովորական մարդուն զննահանձան, նրա ու նրա սիկնոզ դարձ շփունից արվեստը զննահանձան ամեն ոք կարող է դարձապես հաճույք ստանալ:

Արվեստանոցից ես հեռացա միթաբարված, հույսով լցված կյանքի հանդեպ՝ ինձ համար դժվար այս ժամանակում: Իսկ հեռանալիս մտածում էի, որ նրա արվեստանոցում հայտնվողին կարող է թվալ. թե մի անհայտ երկիր է այցելել (անզամ ծանոթ լինելով նրա արվեստին), դրախտային երկիր, որի գույների, կերտարների, դրախտային ծառուծաղկի, բնության մեջ մինչ այդ չհանդիմողը ըր բուսատեսակների արարիչը Հրան Թադեոսյանն է: Կոտասմեն դեռ նրա մասին:

ԱՐԾՎԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

ԴԵՅՎԻԴ ԱՐՎԹՈՒՆ. ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՇՆԵՐԻ ԺԱՌԱՆՈՒՅԸ ԵՎ ԱՆԿԱՐԻՇՆԸ

Հայ-հնդկական հարաբերությունները դարերի ղափառություն ունեն: Այսօր դրանք մեզ են նոր փուլ՝ ի դեմս Երեւանում հնդկ ուսանողների եւ գործարարների ոչ փոքրաթիվ ներկայության, նաեւ վերջերս Երեւանում անսեղորեն սեղադրված Մահաթմա Գանդիի (ժողովրդական լեզվով՝ Գանձիկի) արձանի, որի առթիվ հանրության մեջ եղան բուռն ֆնսարկումներ՝ նկատի ունենալով Գանդիի ոչ հայամետ դիրքորոշումները: Ու թեեւ վերջին փաստը բազմիցս բարձրաձայնել են մասնագետները (այդ հարցին «Ազգը» նույնպես անդրադարձել է, սեւ Արծվի Բախչինյանի «Մահաթմա Գանդին եւ հայերը» հոդվածը, 25 հոկտեմբերի, 2019), իշխանություններն անսեսեցին հանրային հակազդեցությունը: Արդյունքը եղավ նորաբաց հուշարձանի ղղձումը, ինչը որքան դասադասելի, նույնքան էլ սղոսելի է... Այնուամենայնիվ, այս դրվագը չի կարող սկսվել հայերի ընդհանուր առումով դրական հարաբերությունները Հնդկաստանի հետ, հարուստ ղափառության ու մշակույթի սեր ու այսօր աշխարհում կարելու դեր զբաղեցնող մի երկրի, որի հետ ունեն մի շարք ընդհանրություններ, նաեւ՝ հայ համայնքը: Այս եւ հաջորդ էջում ներկայացնում ենք Արծվի Բախչինյանի զրույցները ծնունդով հնդկահայ եւ հայազգի հնդիկ երկու արվեստագետների հետ, ինչպես նաեւ մի լուր վերջերս հնդկերեն լույս տեսած Հայոց ցեղասպանությունը ներկայացնող մի հասորի մասին:

ԽՈՒՐ.

վաղ, որի արդյունքում գրեթե մեկ միլիոն դուրս է հավաքվել՝ ճնային խնամքի կարիք ունեցող անբուժելի հիվանդների օգնության ծրագրերի համար: Ինչպիսի՞ նախագծերում եք մինչ այժմ ներգրավված եղել, թե՞ դրանց մասին չեք խոսում:

-Ես օգտագործել եմ իմ նկարները՝ դրանք տպագրելու եւ մի շարք բարեգործական կազմակերպությունների, ղալիասիվ խնամքի, առողջության, արվեստի եւ կրթության համար: Ես սկսել եմ մեկ այլ նախագիծ, որը հավաքել է ավելի քան մեկ

եւ, որ ձեռնարկ-դասարանների մեջ եղել են նաեւ երկու լուսավորիչներ՝ ֆրանսիացի ժան-ժակ Ռուսոն եւ դարսկահայ Սիրգա Մալխոն Խանը: Կարող եք որոշ մանրամասներ ներկայացնել:

-Հայրական կողմից ես Արթուր եմ, այն օգտագործել է թե՛ որդես անձնանուն, թե՛ որդես ազգանուն: Մորս ազգանունը Մալխոն է, որը Մալխոնյան (Մելինոյան) ազգանվան անգլիացված ձևն է. նրա հայրական կողմն ազգական է հայազգի դարսիկ գրող, լուսավորիչ Սիրգա Մալխոն խանի, իսկ մայրա-

Դեյվիդ Արթուր, «Կակաոյի ծառի սակ»

Դեյվիդ Արթուր, «Օճարիոյի առուներ»

միլիոն կանադական դոլար՝ ՁԻԱՀ-ի, ղալիասիվ եւ ճնային խնամքի համար:

-Ձեր մարդկային կերպարները կարծես շատ «արեւմտյան» են, մինչդեռ ձեր բնադասերն ու նախադասերն ավելի «արեւելյան» են: Գունագեղությունը շատ բնորոշ է հայկական ծագում ունեցող նկարիչներից շատերին, անգամ եթե նրանք երբեք չեն եղել Հայաստանում: Այսօր հայրենի կարող եմ ձեզ բնութագրել: Հայ՝ նկարիչ: Հնդիկ: Թե՞ կանադացի կենտրոնի բոլորը:

-Ես Կանադայի ֆալստերի հայ նկարիչ եմ, որը ծնվել է Կալկաթայում, ինչպես իմ ծնողներն ու նրանց նախնիների մի մասը:

-Արթուրն ընթացիկ շատ ծանր է Հնդկաստանի եւ Հեռավոր Արեւելքի հայերի ղափառությամբ հետաքրքրվողներին: 19-րդ դարում Ադա Հակոբ Արթուրը եւ նրա եղբայրը Ինդոնեզիայում Ձակարայում հիմնել են «Մանուկ եւ Արթուր» հայկական դպրոցը, ինչպես նաեւ կառուցել հայկական մասուն: Իսկ մի հարցազրույցում դուրս ասել

կանը սերել է Եվեյգարա-Ֆրանսիական Ռուսո ընթացիկից: Մեր գերդաստանից էին Կալկաթայում եւ Ռանգունում աղբյուր Մանուկ, Լուկաս, Մինաս կամ Մինոս, Ադաբոբ, Սեթ ընթացիկները: Վերջինս նույնպես հայտնի ընթացիկ է: Սեթը Հնդկաստանի նախնիները Արթուր ընթացիկի մի ճյուղն է: Իմ նախնական Մերի Լուկասի զարմիկներից մեկը, ծնված Կալկաթայում, 1885-ին, հայ ղափառական, «Հայերը Հնդկաստանում» գրի հեղինակ Մետրոպոլիտան Սեթն էր: Եթե է, իմ ընթացիկը ճյուղավորվել է նաեւ Ինդոնեզիայում եւ Սինգապուրում, իմ որոշ զարմիկներ դեռեւս այնտեղ են: ԴՆԹ թեստավորումն իմ ընթացիկին եւ ինձ նույնականացրել է վաղուց կորած որոշ ճյուղերի հետ:

-Եվ մեծանալով Հնդկաստանում՝ կարողացաք հայկական կրթություն ստանալ:

-Ես հաճախել եմ Կալկաթայի Դավթյան հայկական դպրոցը: Դավթյան Ավետիք Դավթյանը, ծնված 1858 թվականին, Իրանում՝ Նոր Ջուղայում, հիմնադիրն ու բարերարն էր իր անունը կրող դպրոցի, որտեղ սովորում էին կրտսեր սարիֆ

հայ տղաներ ու աղջիկներ, որից հետո շատերը գնում էին Հայկական ճեմարան: Դավթյան դպրոցը բացվել է 1922 թվականին, մոտսի դահլիճում կա հիմնադրի կիսանդրու դիմանկարը: Դավթյան Ավետիք Դավթյանը թողված է Սուրբ Նազարեթ հայկական եկեղեցու սարածփում:

-2010-ին ասել եք, որ ցանկանում եք ճանապարհորդել Հայաստան: Դա իրականացել է, թե՞ դեռ առկա է:

-Ես դեռ ուղեւորություն չեմ կատարել Հայաստան եւ կուզեմ անել, երբ կարողանամ: Երբ ճանապարհորդեմ Հայաստան, դա կլինի գարնանը: Պատկերացնում եմ, որ հնագույն եկեղեցիներն ու սաճարները կմիախառնվեն բնադասերի գեղեցկությանը: Պատկերացնում եմ, որ կլինեն վարդագույն եւ սոփիսակ ծաղիկներով, իսկ կակաոյներն ու մյուս վայրի ծաղիկները կարմիր ու սկուր գույներով կհորդեն բլուրներով ու հովիտներով: Ես կարող եմ ղափառացնել լեռնային գետեր, որոնք հոսում են ղալիասի կաղնուց երկնի սակ: Երկնային փիրուզագույն կաղնուց երկնից, որն ի ցույց է դնում լավագույնը խաղողի եւ մրգերի մեջ, որոնք այնտեղ մշակվում են հազարամյակներ ի վեր: Եթե ինչ-որ բան իմ սիրելի նկարիչ Հովսեփ Փուլստանի նախադասերն են, ես էլ ուրախ կլինեմ նկարելու համար հավաքել ծաղկած ճյուղեր, մրգեր եւ հիմ խեցե անոթներ ու գորգեր: Ինձ հետաքրքրում են նաեւ սեղական բնադասերներն ու հայ ավանդական հագուստ ու զարդեր կրող մարդիկ: Ես ուրախ կլինեմ նկարել այս բոլորը Հայաստանում:

Հայոց եղեռնի մասին՝ հիևդի լեզվով

Արդիվ Հնդկաստանում երկրի առաջնակարգ հրատարակչություններից մեկը՝ «Ռաջամալ Դարկալան սամուր» (Տնօրեններ՝ Առու եւ Ալինդ Մաեթալիներ), լույս է ընծայել «Հայոց ցեղասպանություն» Օսմանյան կայսրության ոճի գիրքը հիևդի լեզվով: Այն երեւանցի երիտասարդ հնդկագետ Սամե Սյրջյանի եւ հնդիկ բանաստեղծուհի Սունամ Կեարի յոթամյա աշխատանքի արդյունքն է:

Սա ցեղասպանության մասին հնդկերեն առաջին գիրքն է, մի ընթացիկ՝ որն ընդգրկում է սարբեր ժանրի գործեր՝ ղափառած, բանաստեղծություն, հոդվածներ, հուշեր եւ այլն: Հասորում տեղ են գտել Մեծ եղեռնի զոհ գրողների՝ Սիամանթոյի, Ռուբեն Սեալի, Վարուժանի գործերից, ինչպես նաեւ Թումանյանի, Չարենցի, Շիրազի, Պարույր Սեալի եւ այլոց՝ եղեռնի թեմայով գրված բանաստեղծություններից: Գրի շարունակում Գրիգոր Խանջյանի «Խելագարված Կոմիտասը» նկարի վերադարձնում է: Հասորում տեղ են գտել զրույց գրականագետ Կարո Վարդանյանի հետ (Հայաստան), ինչպես նաեւ Մեծ եղեռնը դասադասող համաշխարհային ճանաչում ունեցող ցեղասպանագետների՝ Վահագն Տասրյանի, Ալեքսանդր Հինթոնի, Սայիդ Չեթինօղլուի եւ Փոլ Լեիլիի հոդվածները:

Ի սկզբանե գիրքը նախատեսված է եղել Մեծ եղեռնը հնդիկ հասարակությանը ծանոթացնելու համար, սակայն նյութն ընդարձակվել է, եւ արդյունքում ստացվել է կոթողային մի ժողովածու:

Ըստ Հնդկաստանում «Հայ մշակույթի կենտրոն» ՀԿ-ի հարցազրույցյան

Շեյն Դեյվիդ Ռայրադես. «Մենք ավելի հնդիկ ենք, քան հայ»

Շեյն Դեյվիդ Ռայրադեսը հայկական ծագում ունեցող հնդիկ թուրքեստանցի երգիչ է, որը որոշել է իր արտիստական ուղին հայկական երգչուհի Դեյվիդ Ռայրադեսի հետ միասին զբոսաշրջելով հայաստանում և հայտնաբերելով իր ինքնուրույն երգչուհի Շեյն Դեյվիդի ձայնը:

Նա ծնվել է 1980 թ. մայիսի 21-ին, երգում է 2001 թվականից եւ այժմ Հնդկաստանի ժամանցային աստղերի ամենաազնված դեմքերից մեկն է: Շեյնը մասնակցել է շուրջ 400 միջոցառման, այդ թվում՝ մենահամերգներ, բացման հանդեսներ, մասնավոր երեկոյաներ, հարսանիքներ, ակումբային երեկոյաներ: Նրա երգա ցանկը բաղկացած է բոլորովին նոր եւ լավագույն հիթերից, փանջաբական բիսնոս ու ռա, դասական ռեմիսներից եւ անգլիական հիթերից, որոնք ընդգրկում են սարբեր ժանրեր՝ ռոֆնոռոլ, բալլադ, դիսկո, փոփ: Հայրադեսը ելույթներ է ունեցել հնդիկ մասնավոր երգիչների (Շանսանու Մուրթի, Արիֆ Ասլամ, Սուխրի, Կուսալ Գանջալալ, Շիբանի Կաշյաթ, Կրիշնա Կուտմար Կուրման, Տարանտ Սինգ Սահնի) եւ խմբերի («Բոմբեյ վիկինգ») հետ: Ելույթ է ունեցել նաեւ Հնդկաստանի նախագահի համար: Շեյնը հանդես է եկել Կանադայում, Միացյալ Նահանգներում եւ Մեծավոր Արեւելքում, համերգներով Երզրայել եւ Շվեյցարիայում, Ավստրալիայում, Բանգլադեշում եւ Հնդկաստանում:

Շեյն, ես քո մասին նախ իմացել եմ Սամիրա Դասի «Իմ հայկական թողարկումը» հնդկական վավերագրական ֆիլմից, որը դասնում է այսօրվա Հնդկաստանի հայերի մասին: Զուգահեռ հայերենում հնչում է Հայրադես: Ինչպե՞ս են հնդիկներն ու արեւմուտքիցներն այն արհասանում:

Արեւմուտքիցները հիմնականում ճիշտ են հնչեցնում: Իսկ երբեմն հնդիկները, որոնք ծանոթ չեն այդ անունին, ասում են Հարիփս՝ մտածելով, որ ես փանջաբցի եմ:

Իմ սերնդի համար հնդկական փոփ երգը կաղված էր «Դիսկո դարձրեց» կինոնկարի եւ Միթուն Չակրաբորտի երգերի հետ: Հիմա ո՞ր փուլում է հնդկական փոփ երաժշտությունը:

Տավով, այն զսնվում է այլասերման անաջնային փուլում: Ցանկացած անիմաս ֆնարական աղբ կարող է վերածվել հիթի, երբ դրան ավելանա ռիթմ:

Մասնավորապես, հնդիկ փոփ երգիչներն իրենց կասարումներում համատեղում են Եւրոպայի եւ դերասան

նական դասեր:

Կարծում եմ, որ նրանք դա անում են հանդիսատեսի ուժադրությունը երգի անիմաս խոսքերից շեղելու համար: Չնայած ոչ բոլոր դեմքերում, որոշ երգեր լավ իմաստ ունեն:

Դու երգում ես դորոցական սարիներից, բայց սովորել ես Սենս-Ջալիերի ֆուլբոլում՝ առեւտրի բակալավի աշխճան սանալու համար: Այսօր, քո կյանքը բաժանում է երկու մասնագիտության միջեւ, թե՞ երգը հիմնական զբաղմունքն է:

Երգը իմ հիմնական զբաղմունքն է: Ես չափազանց թույլ եմ մաթեմատիկայի եւ հաշիվների մեջ: Ես հիմնականում երգում եմ բոլորովին փենջաբի եւ անգլիերեն երգեր ողջ երկրի ակումբներում, հյուրանոցներում եւ հարսանիքներում:

Ժամանակին Հնդկաստանում բարգավաճ հայկական համայնքներ կային: Այսօր ողջ Հնդկաստանում մի բուն հայ կա: 100-ից դեպքում հնդիկ հայեր աղորում են Կալկաթայում: Զուգահեռ հայերը դաստիարակում է որոշ հայկական ավանդույթներ: Եթե այո, ապա ինչպե՞ս:

Հունվարի 6-ին Սուրբ Ծնունդը նշելուց բացի, մենք հիմնականում հնդիկ ենք՝ մեր բնույթով, արյամբ եւ Եւրոպայում: Այսինքն՝ մենք ուսում ենք Եւրոպական սնունդը եւ Եւրոպայում բոլոր հնդկական փառատները, ինչպես նաեւ կրում ենք հնդկական հագուստ: Այսօր, անկեղծ ասած, մենք ավելի հնդիկ ենք, քան հայ: Հայկական սնունդը եւ տները Եւրոպայում հազվադեպ են մեր կյանքում, եւ ես նույնպես ծանոթ չեմ հայկական երաժշտությանը: Այնուամենայնիվ, մենք հաճախ ենք ելեղեցի գնում: Բայց եւ չեմ կարծում, որ Կալկաթայում հայկական հասարակական կյանք կա:

Պատմի՞ր, խնդրեմ, ընթացիկ մասին:

Հայրս՝ Փիթերը, կես հայ է, կես անգլո-հնդիկ: Մայրս՝ Հիլարի Ռայրադեսը, նույնպես անգլո-հնդիկ է: Հայրս եղել է Կալկաթայի հայկական ակումբի նախագահը: Կինս՝ Նիդիան, փանջաբցի ֆրիստայա է, իսկ երկու աղջիկներս մկրտված հայեր են:

Երբեք համագործակցել ես որեւէ հայի հետ:

Հայկական ֆուլբոլ իմ նախկին ընկերներով մենք փորձում էինք կազմակերպել իմ ելույթներն Իրանում կամ Հայաստանում, բայց չստացվեց: Միգրացիոն աղբյուրը ինչ-որ ժամանակ նորից փորձեմ:

Տարի սարի առաջ ինձ ուղարկած մի հաղորդագրության մեջ դու հույս էիր հայտնել առաջիկայում այցելել Հայաստան: Ուրեմն դա դեռ չեղի չի՞ ունեցել:

Տավով, ոչ. Ես դեռ չեմ կարողացել այցելել Հայաստան: Հուսամք՝ մի օր կհաջողվի:

Կովիդ-19-ն ինչպե՞ս ազդեց քո գործունեության վրա:

Այն լիովին ընդհատեց իմ երգչական կյանքը: Աշխատանքները դադարեցին, բայց ես հավաստում եմ հրաժարելու եւ վստահ եմ, որ հետագայում ամեն ինչ կբարելավվի:

Մեր ժամանակներում դժվար է խոսել առաջիկա նախագծերի մասին: Ունե՞ս այդպիսի:

Այս պահին չունեմ: Ես իմ բոլոր օրերն անցկացնում եմ իմ ընթացիկ, իմ երկու գեղեցիկ դուստրերի՝ Սֆայա Սերայի (Շուրջ կլինի տարեկան) եւ Սիդնա Աննի հետ, որը յոթ տարեկան է, որի համար ես չափազանց երախտալիս եմ կյանքին:

ԱՐԾՎԻ ԲԱՏՅՈՒՅՄԵ

Հայ մշակութային լուրեր Իտալիայից

Վերջին մեկ ամսում հայության վերաբերյալ լույս է տեսել իտալերեն երկու գիրք: Բոլոնիայի համալսարանի հրատարակչությունը հրատարակել է Աճճա Շիրինյանի եւ Պաոլո Տինսիի «Հայկական հեքերը Բոլոնյայի համալսարանի գրադարանում եւ Իտալիայի այլ գրադարաններում» աշխատությունը: Գյուլբենկյան հիմնադրամի օժանդակության շնորհիվ այն լույս է տեսել զուգահեռ անգլերեն թարգմանությամբ:

Հրատարակվել է նաեւ լուսանկարիչ եւ գրող Էմանուելե Ալիոյանի «Փամփուլներ եւ մալթ» գիրքը, որը դասնում է Արցախի եւ Արցախի մասնաճյուղի դրամատիկ դասերի մասին: Հեղինակը սարիներ Եւրոպայի խորքերում ուսումնասիրում է Հարավային Կովկասի իրադարձությունները, մասնավորապես Արցախի հիմնահարցի մասնական, իրավական եւ ֆալաֆական կողմերը: Ալիոյանին համագործակցում է «Իտալական նախաձեռնություն Լեռնային Ղարաբաղի համար» ծրագրի հետ, որի օրգանակներում հետազոտություն է անցկացրել ու կազմակերպել համաժողով Արցախի ինտեգրացիոն թեմայով: Հեղինակ է «1915 թ. Ցեղասպանության ժամանակագրություն: Հայ ժողովրդի դասնությունն ու ողբերգությունն ըստ ժամանակի իտալական մամուլի» (2009), «Ղարաբաղի դասնությունները» (2010) եւ «Նախիջեւանի դասնությունը» (2016) իտալերեն գրքերի (Վերջինս ռուսերեն թարգմանությամբ առկա է համացանցում):

Իսկ իտալական թատրոնի եւ կինոյի հայագի դերասան-բեմադրիչ Պաոլո Զեբեոյուն Սարգիս Ղազարյանի համագործակցությամբ նկարահանել է

«Ես հայ եմ» կարճամետրաժ ֆիլմը, որտեղ ներկայացված են Իտալիայի 40 հայերի դեմքերը եւ ձայները: Նրանց թվում են գրող Անտոնիա Արլանը, դասնագետներ Զառա Պողոսյանը, Նաիրի Մերկադանտին, դերասանուհիներ Լաուրա Էֆրիկյանը, Մարինե Գալստյանը, կոմպոզիտոր Զանի Էֆրիկյանը, ֆանդակագործ Միայել Օհանջանյանը, գրաֆիկ դիզայներ Վարդան Մերկադանտին, գործարարներ Ռուբեն Թիմուրյանը, Սեֆանո Սրաթյանը, ֆուտբոլիստ Հենրիխ Միխայրյանը, մարզիկներ Զորոն եւ Արմեն Պետրոսյանները, ժամանակակից ստորի մարզիչ Արարատ Խաչիկյանը, խոհանոցագետ Ֆրանչեսկո Հակոբյանը եւ այլք:

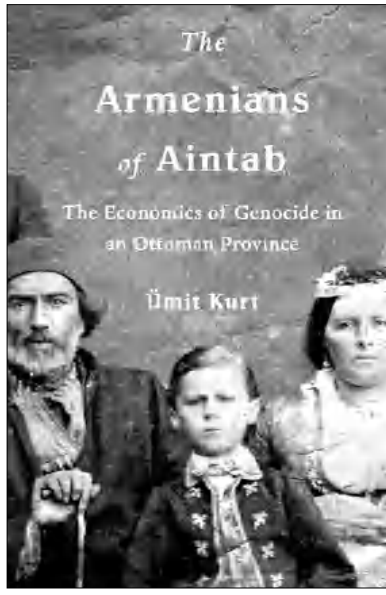
Ա. Բ.

«Ցեղասպանության քաղաքատնտեսությունը Օսմանյան Այնթապ նահանգում»

Միջին Արեւելքի արդի դասնության մասնագետ, դասնագետ Ռուհի Զուրաբը, որի ուսումնասիրությունների կիզակետն են հասկալու Օսմանյան կայսրության անկման օրոքի սոցիալ-տնտեսական դասնությունը, զանգվածային բռնություններն ու միջէթնիկական հակամարտությունները, երեւոթքի օրը՝ մայիսի 11-ին, մարդու իրավունքների գլոբալ դասնության ակնազարկով դարձրել է իր նոր գիրքը՝ «Այնթապի հայերը: Ցեղասպանության քաղաքատնտեսությունը Օսմանյան մի նահանգում» (The Armenians of Aintab: The Economics of Genocide in an Ottoman Province) վերնագրով:

Կույսեռնում: Դասական դեղ է Հարվարդ համալսարանում: Ներկայիս Երուսաղեմի երայական համալսարանի իսլամական եւ միջինարեւելյան ուսումնասիրությունների բաժնում է դասախոսում:

Դիր Սոգետը Ավստրալիայում է հասակ առել, որտեղ ուսումնասիրել է այդ երկրի եւ Գերմանիայի անցյալի դասնությունը: Հեղինակ է «Գերմանացի մավորականներն ու նացիզմը» (2007) հատրի, ինչպես նաեւ 3 ժողովածուների՝ ցե-

ղասպանության եւ գաղութարարության մասին: Ներկայիս ուսումնասիրում է աֆրիկյան եւ Հարավային Ասիական երկրների հետազոտարարական հակամարտությունների դասնությունը, նրա՝ իտալական ունեցված գիրք հրատարակել «Ցեղասպանության դիվանագիտությունը» վերնագրով: Միաժամանակ նա աշխատում է իր «Ցեղասպանությունը եւ դասնության սարսափ» գրքի վրա, որտեղ ֆնարկելու է կոտորածների հիտորիայի սրվածակի հետեւումները:

Երեւոթքի օրվան միջոցառումը հովանավորել են միասնաբար ՀԲԸՄ-Արարատը, Արարատ-Եւրոպայի թանգարանը, ՌԿԿ-ը, Վարդանանց դուստրերի Սահականու օթյակը, Վարդանանց ասորիների Բագրատունի օթյակը, Հայագիտական ուսումնասիրությունների ու հետազոտությունների NAASR ազգային կենտրոնը եւ Սք. Լեոն (սենթ Լեոն) հայկական ելեղեցին:

Տ.Ս.

ՓԻՔԵՐ ԲԱԼԱԶՅԱՆ

գրող

Նախագահ Բայրենի արտասանած «Ցեղասպանություն» եզրույթին առաջադրված հարցերը...

Տասնամյակներ շարունակ, իրարահաջորդ թուրքական կառավարությունները ժխտել են իրականությունը...

Ճանաչողական դեմ կասարված այդ գրողը, ինչպես միջազգային կարգի իրավաբան է...

Ցեղասպանության ճանաչումը մի ամբողջ աշխարհ է նշանակում

զլխավոր, որոնակսիվ եւ կանխամտածված ուղղությունը՝ օգտագործելու իր սրամարտական...

Նման ջանքերը ցեղասպանության վերջին փուլն են կազմում, երբ հանցագործություն կատարողը...

Թուրքական ժխտողականության դեմ մղված երկար ժամանակահատվածում...

«Տրավմա եւ վերականգնում: Բռնության հետեւանմանք- ներքին վիրավորանքներից դեռ...

Չանգվածային բռնությունների դեմ, հանցավոր վարչակազմերը արագորեն հաճախ...

Ճանաչողական ժխտումը արտահանվելու թուրքական կառավարության ջանքերը...

Ցեղասպանության ճանաչումը մի ամբողջ աշխարհ է նշանակում, որը ցեղասպանական արարքը...

Վերջին տարիներին, սակայն, Թուրքիայի այդ արժանապատիվը...

«Ցեղասպանագետների միջազգային ասոցիացիան» 2005-ին գրել էր Թուրքիայի նախագահ...

Գերմանիայի ներդրության եւ փոխհասուցեցան գործողությունները...

Ուղերձ, որ ցեղասպանական արարքը դառնա հանցանք է ճանաչում...

Մեկ դարուց ավելի թուրքական կառավարությունները արգելել են...

Ռուսիայից հայերն այնքան էլ ուժեղ չեն փախվել, նրանք ուժեղ առաջնորդների...

Ապրիլի 24-ի իր հայտարարությամբ Բայրենը ճանաչեց հայ ժողովրդի...

Անգլերենից թարգմանեց ՎԱՍԻՍ ԾՈՒՆԿՅԱՆԸ (The Armenian Mirror-Spectator)

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Երիտասարդ

Մեր դարաւոր եւ հարուստ մայրենի լեզուն ունի երկու դարձ թայց...

Դիրին ընթերցելի եւ դարձ քառերով շարադրուած այս գիրքը...

ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐՊԱՊԵՏ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

«Լոյս եւ յոյս»

գիրքին հրատարակութեան առիթով

աւելի, հայր Մեսրոպ իր իւրայատուկ եւ դիւրամտաշէլի ոճով...

Անհրաժեշտ է մասնանշել հոս, թէ այս գիրքը փրստնէական աժան, նորելուկ է...

Մեսրոպ վարդապետ իմն իր վրայ առած է համաճարակի տագնապի այդ օրերուն...

Չարաբերաբար իր երհասարդ տարիքին, հոն ուր ծառայած է...

Ուղերձն աշխատանքին զուգահեռ նախանձախնդիր հետաքննարկ է...

Ներսէս Պապայեանի «Լոյս եւ յոյս» գիրքին հրատարակութեան առիթով...

Երբ գիրքին աւարտին «Յեղիմակին մասին» հատուածին մէջ կը կարդանք...

Մեսրոպ վարդապետ Պարսամեանի հեղինակած «Լոյս եւ Յոյս» հատուածը...

Օրինակելի կրօնական՝ ան կը հազնի իր վեղարը հղարտութեամբ՝...

Մեսրոպ վարդապետ փառաշունչ մեր ազգին հարազատ եւ արժանաւոր մէկ զաւակն է:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր. դրոժեխոր

Եվ այսօր, մայիսի 10-ին խորհրդարանը լուծարվեց, իսկ դա մեր կարծիքով նշանակում է նախընտրական անգիջում մրցադայի քննարկում հիմնական բեռերի միջև: Օր օրի կրեթը թե՛ անալոգ են եւ ամենայն հավանականությամբ մինչ այս չեստնված գործընթացների են ականատես լինելու: Տա Աստված, որ սթափ լինենք, ճիշտ կողմնորոշվենք եւ բոլորիս համար միակ թիրախը հայրենիքի ու ժողովրդի արժանապատիվ եւ ուժեղ արդարացի լինի:

Սովորաբար մասիսների գլխին ռեշին է ամրացված, որը հուշում է՝ ամեն մարդ ու ժողովուրդ էլ սխալվելու եւ այդ սխալը ջնջելու-ճակելու իրավունք ունի: Սղասվող արտադրությունները ընթացում են իրար հետևողականությամբ: Գաղտնիք չէ, որ խորհրդարանական յուրաքանչյուր ընտրությունների համադասակարգում յուրաքանչյուր իր անձնական նախադասություններն ունի, մղումներն ու դասակարգումները: Պարզապես հարկավոր է սթափ զննահատել իրավիճակը, ճիշտ եզրահանգումներ կատարել, որոշուհի հնարավոր լինի ոչ միայն սխալներից խուսափել, այլևս հիմքեր ստեղծել գալիք ձեռքբերումների ու նաեւ հաղթանակների համար: Ցավով, արցախյան վերջին դասերը մարդկային ու սարածային շատ կորուստներ ունեցան: Չորհերի, գերիների մասին չեն գրում, որովհետեւ նրանք ինձ համար երբեք վիճակագրություն չեն դառնա: Իսկ ամենամեծ կորուստն իմ կարծիքով հաղթանակի ու հաղթողի հոգեվիճակը դասավանդ-սփռվածով փոխվեց: Համոզված եմ, դա կարճ է տևելու եւ դրան փոխարինելու է գալու դայիսի գործելանքը: Պայքար, որն ունի մի քանի փոխդասանակով ճշգրտակցություն:

- 1) ազատագրել ու համախմբել հային եւ փախչողները,
- 2) ազատագրված եւ համախմբված հայությանը ու փախչողներին ազատագրել Հայաստանը,
- 3) ամրապնդել երկրի սահմանները եւ առավել հուսալի դարձնել դրանք,
- 4) վերջ դնել դիվանագիտական խեղճակություններին եւ մեր ռազմավարական դաճակալից Ռուսաստանի զորակցությամբ հայադաս միջավայր ստեղծել արտաքին աշխարհում,
- 5) գիտատեխնիկական նոր տեխնոլոգիաների միջոցով արագ թափով զարգացնել երկրի տնտեսությունը եւ ֆանի որ այսօր սահմանը խիստ հարաբերական հասկացություն է դարձել, այդ գործընթացում ներառել Սփյուռքի հնարավորությունները,
- 6) գիտատեխնիկային միջոցներով եւ Հայաստանյայց առաջնական եկեղեցու ակտիվ օժանդակությամբ դասավորելու վերացնել հոգեւոր արհեստները,
- 7) թոթափել դասավանդի հոգեվիճակը եւ նախադասուստել մարդկանց նորանոր ու շարունակական հաղթանակներ կռելու համար, որոշուհի ընդմիջես մերժվեն ու վերանայն ճիշտից «դասահական լեզվական սայթափումները»: Հիշենք՝ Ֆրոյդն ասում

էր, որ նման սայթափումներ երբեք դասահական չեն լինում եւ այս «դասահական խոսքային սխալները» կարող են մերկացնել ներքին մղումներ, որոնք թափանցած են մեր ենթագիտակցության խորքերում...

Անչափ կարեւոր է նաեւ, որ չորստրվենք օտարների շարքերից հնչած հայադասուս հայաստանություններից եւ երբեք չկորցնենք մեր զգոնությունը: Փորձենք հասկանալ, թե իրականում ինչու՞ ԱՄՆ նախագահը ճանաչեց Հայոց ցեղասպանությունը, որոշուհի նախ՝ ըստ արժանիւնի զննահատելով այդ փայլը եւ առիթ չստանալով անցանկալի վայրկյաններին: Վարչապետի դասուսականասարի կարծիքով՝ այդտեղ մեկական երկարաժամկետ եւ

ԱՄՆ-ի «կենսական շահերի մաս չի կազմում»: Թուրքիան էլ դա լավ է հասկանում, գիտի, որ ինքն է վերջինիս մահական այստեղ, այդ դասուսուս էլ Բայրենի հայաստանության դեմ որեւէ հակափայլ չարեց, որովհետեւ Ամերիկայի եւ Թուրքիայի շահերը՝ Կովկասում հանրակրթում են, կամ այլ խոսքով՝ Թուրքիան Ռուսաստանի դեմ Կովկասում հիմնական դասվարն է:

Հետաքրքրական է, որ Բայրենի մեծիցից հետո ԱԺԲ-ն կամ «Սասնա Շռերն» են շատ ակտիվացել ու ամբողջ թափով հակառակական փարոզություն են անում: Ասելով, որ ռուսների հետ մեծություն 100 տարում ցեղասպանություն, չորս դաստեղծ եւ մեծ արտոններ արդեցինք, բայց

դառնում է նրա այդ անփոփոխելի ածանցյալը: Այնինչ, մեր օրերի իրական փառափայլ կյանքը թե միջազգային, թե ներքին աստարազում ենթակա է կարճատեւ, կտրուկ ու անստանալի խոսքումների, որոնք ազգերին հնարավորություն են տալիս բարելավել իրենց դիրքը, կամ, ընդհակառակը, աղետալի հարվածների ենթարկվել:

Այդ հետնախորհի վրա դիտարկելի են Հայաստանի եւ Խորալի ճանաչուհիներն սարքեր դասական օրինակները՝ 1918-ին եւ 1948-ին: Առաջինը երկրորդի համեմատությամբ հսկայական «ֆոռա», այսինքն սարածային, մարդկային, ինչպես նաեւ դասական շինարարության փառափայլ փորձի առավելություն ու

կացի հասարակագետ եւ փառագետ, «փառափայլությունների քախման» տնտեսային հեղինակ Հանթինգտոնը, համաձայն որի գլոբալ փառափայլությունները մեղ է զարգացնում այն փուլը, երբ փչ թե շատ նշանակալից կոնֆլիկտները տեղի կունենան ոչ թե ազգութայինների միջեւ, այլ սարքեր փառափայլություններ ներկայացնող ազգերի եւ խմբերի միջեւ, այսինքն՝ փառափայլությունների քախում: Խնդիրն այն է, որ Եվրոպայի միլիոնավոր մուսուլմաններ չեն ցանկանում դառնալ եվրոպացի, այլ ձգտում են Եվրոպան դարձնել խալիֆաթ, այսինքն Եվրոպան հարձակուցանել իրենց փառափայլության դասկերացումներին: Եվ այսօր արդեն աշխարհն ունի երկու Եվրոպա՝ ավանդական ու իսլամական, որոնք փորձում էին միմյանց հետ համագործակցել, հետո՝ միմյանց հանդուրժել, իսկ հիմա սկսվում է փոխարձան հանդուրժողականության փուլը: Իսկ այդ Եվրոպայի կողմին՝ հենց ժամանակում, առաջ է եկել մի երկիր՝ Թուրքիան, որը իսլամիզմ ու թուրանիզմ է փարոզում, ցուցադրական նացիստական եղանակով, նաեւ համադասաստան ցանցեր է ստեղծում ամենուր ու շատաժող է ենթարկում Եվրոպացիներին: Իսկ դա կարող է ծնել հակառակ ուժը՝ Եվրոպական ազգայնականությունը:

Հարց է առաջանում. իսկ ինչ կարող ունի դա մեզ հետ: Հասկանալու համար նախ նշենք, որ Արցախի դաստեղծումը ցույց սկզբ թուրքերի համերաշխությունն ու Եվրոպացիների անակզունմայությունը: Եվրոպայի փառափայլում տեսան Արցախում գաղափար կիրթներին ու սկսել են հասկանալ, որ իրենց հերթն էլ է գալու: Ռուսի բոլորովին էլ դասահական չէ, որ հենց զինվորականներն են սկսել առաջինը դա հասկանալ: Իսկ հայը, որ աշխարհի հնագույն փառափայլ ազգերից մեկն է, այսօր դաս է լինել հակաթուրքական դայիսի առաջնագծում, այնինչ, օրվա իշխանությունները Հայաստանի ժողովրդի դիմադրականությունն իջեցրել է Ցեղասպանության սարիների մակարակի, երբ տասնամյակ ակադրով սրի էին փառում հազարավոր մարդկանց: Մենք անգամ զրկված ենք բնագոյային ինֆրաստրուկտուրայի կազմողությունից: Այն մղորված կամ միտումնավոր անձանց իշխանության, որոնք կործանարար, աղետալի դաստեղծ են սկսել եւ հազարավոր հայ երիտասարդների գոհվելուց հետո խոսում են թուրքերի հետ «ախտերության» մասին: Պարզապես հարկավոր է հիշել, որ եթե Ցեղասպանությունից հետո աշխարհի սարքեր երկրներում հանգրվանած հայերը ստեղծեցին «Նոր» անունով թաղեր ու անվանակոչեցին փողոցներ՝ Նոր Հաճըն, Նոր Կիլիկիա, Նոր Արմենիա եւ այլն, ապա դա չի նշանակում, որ հիմա էլ դաս է կանաց-կանաց արտասահմանում Նոր Կարան, Նոր Մեղրի, Նոր Սիսիան, Նոր Գորիս ու, վերջապետ, Նոր Երևաններ ստեղծելուն դաստեղծեցին: Կարծում եմ՝ Ալեկին, դաս է դաստասուկենք ավելի շատ Կարինի, Կարսի եւ այլ բնակավայրերի փողոցների հայադունացմանը: 05.05-10.05.2021

Նախընտրական մտրումներ

լավ կյանք չեստանք: Այժմ ոչ ավել ոչ դակաս դիտի փառափայլ կամ «Սարդարադաս» սկսենք, ազատեն մեր երկիրը թուրքերից ու «բազմադեմ» Ռուսաստանից: Իրենց այդ մտքից ոգեւորված՝ նրանք շատ են նաեւ, որ Կրասանը թեւ սարածներ կորցրեց, բայց անկախացավ ու մի օր այդ սարածները հետ կվերադարձնի: Իսկ մենք ոչ միայն Արցախը կորցրեցինք, այլ նաեւ այն վերադարձնելու հույսը...: Հակառակական փարոզություն իրականացնելիս մոռանում են, որ Արցախը տալու ակունքներում նաեւ մենք ենք կանգնած մեր սեւ ու սղիտակով, մեր աններելի սխալներով ու սարածակ փայլահայտարություններով:

Հետաքրքրական է, իսկ ո՞րն է Հայաստանի դերն ու ճակատագիրը ռուս վերլուծական դասավորությունների մեջ: Հայկական տեսական մտքի ո՞ր դրոյթներ են հաստատվում եւ որո՞նք վիճարկվում: Որոշ տեսարաններ, օրինակ՝ **Եվզենի Սասանովսկին** եւ **Իվան Սարդուրցեյը**, Թուրքիան բնութագրում են իբրեւ Ռուսաստանի «գերզանափորի» թիվ «մեկ» թեկնածուի, չնոռանալով հիշատակել չինացիներին ու ճապոնացիներին, նաեւ ուկրաինացիներին ու ֆիններին: Միևնուրեք ըստ հայցի վերլուծաբան **Սերգեյ Կուրդիյանի**, Ռուսաստանի փառափայլ մահական անեմագործում բանալին հայերի ձեռքին է: Մի բան ակնհայտ է, որ ռուսական փառափայլ անցուդարձը արտադասվում է «երեկ Պուսին, այսօր Պուսին, վաղը Պուսին» Կյաչետալով Կուրդիյանի դասկանող դարգ բանաձեւով, որը ձգտում է արագ դարձնել մեր անփոփոխ վիճակը, որին ձգտում է մոսկովյան ծերացող վերնախավը: Հետեւադեմ՝ հայ փառափայլ դասը

ՎԱՂԻՄԻՐ ԴԱՐԲԻՆՅԱՆԻ

Անվանագրության հարցերով փորձագետ

«Ազգ» շաբաթաթերթի նախորդ համարում (17 առ 7.05.2021թ.) «Ուղեղների դասերը» հոդվածն էի գեղեցիկ եւ մտածում էի դրանով վերջացնել այդ դասընթացը, որովհետեւ առանձնապես չձանձրացնեմ ընթերցողիս լրեստական դասընթացներով: Սակայն հետաքրքրում են լրեստական գործառնությունները մեր հասարակությանը, թե ոչ, Հայաստանը, նրա սահմանները, մայրաքաղաք Երևանը, ընդհանրապես այս աշխարհագրական դիրքը քիմիապարզելու են ինչպես հարեան մոտոթյունների, այնպես էլ հանրապետության հետ ընդհանուր սահմանագիծ եւ կարծես թե ընդհանուր օտեր, հետաքրքրություններ ու հակասություններ չունեցող դասերը: Իհարկումս հասուն ծառայությունների կողմից:

Ավելի դարձ արտահայտեմ միտքս. մեր երկիրը եւ նրա սահմանները գոյություն ունեցող են հետախուզական կայանների, լրեստական ցանցերի, դիվերսիոն գործառնությունների, հասուն ծառայությունների բախումների կենտրոնի: Ամեն ինչ կախված է, թե ինչպես այդ ամենին կարծազանեմ Հայաստանի հասուն ծառայությունները, կոչ կանխարգելող գործառնություններով, դասախոսական հարվածներով, թե դարձապես կհայտնվեն դիտորդի կարգավիճակում, իսկ ավելի վառ, եթե սեղեկությունները ստանան շատ ավելի ուժ, որովհետեւ երկրի բաց աղբյուրներից կամ սեղեկացված բողոքարկող դիվանագիտական կորուստի կողմից:

Իմիջիայլոց, հետախուզության կենտրոնների համար լավ «մրցադաս» է եղել ժամանակին Լիբանանը, Չեխիան, Շվեյցարիան, Բուլղարիան եւ այլ մոտոթյուններ:

Ինչպես նշել էի նախորդ հոդվածում, Չեխիայի Վրբեշիցե բնակավայրում դասընթացը զինադասեր եւ գոյվեցին Չեխիայի 2 ֆաղաբացիներ: Չինադասը վարձակալել էր Բուլղարիայի գիտնական Էմիլիան Գեբրեյը, որը գեղեցիկ ու զինամթեր էր վաճառում Ռուսաստանի Դասնության զինված ուժերի հետ կապված հարցերով մեջ գեղեցիկ ուժերին:

2014թ. հոկտեմբերի 16-ին հոգս ցնդեց 16 զինադասերը եւ ոչնչացվեց 50 տոննա զինամթեր: Նույն թվականի դեկտեմբերի 3-ին դասընթացը նաեւ 12 զինադասերը: Այստեղ արդեն դասվում էին ինչպես զինամթեր, այնպես էլ նորագույն զինատեսակներ: Ինչպես նշեցի, զինադասերը օգտագործվում էր Է. Գեբրեյի կամ, ինչպես նրան անվանում էին (իրականացվող բիզնեսից ելնելով)՝ «Նորաստեղծ Վիկտոր Բուսի» կողմից:

Ծանոթություն. Վիկտոր Բուս, 1967թ. ծնվ., Ռուսաստանի գործարար, դասադասված է 25 արվա ազատագրված 2012թ-ին ԱՄՆ-ում:

Վ. Բուսը, կամ ինչպես նրան հաճախ անվանում էին «Լորդ զինավաճառը» կամ «Մահվան վաճառականը» գեղեցիկ էր վաճառել Կոլումբիայի «ժողովրդական բանակին», որին ԱՄՆ-ի իշխանությունները համարում էին ահաբեկչական բանակ: ԱՄՆ հասուն ծառայությունները վաղուց էին Բուսին որոնում՝ համարելով նրան աշխարհում գեղեցիկ վաճառքի խոճուր մասնագետներից մեկը:

Նրա գեղեցիկ գնորդներն էին Աֆղանստանը, Անգոլան, Ռուանդան, Սիերա-Լեոնեն, «Ալ-Ղաիդան»:

Արեւմուտքում հանդգնված էին, որ Վիկտոր Բուսը հանդիսանում է «Ռուսական ժեմի» անլուր (հույժ գաղտնի) միջնորդականականներից մեկը:

Վերադառնալով Չեխիայի զինադասերին եւ Գեբրեյին, որը ներկայացնում էր «Emco» բուլղարական ընկերությունը: 2021թ. ապրիլին ռուսական կողմին դիվերսիայի մեջ մեղադրելուց հետո, Չեխիայի իշխանությունները հայտարարեցին, որ 2014թ. հոկտեմբերի 13-ին (առաջին դասընթացից 3 օր առաջ) Ալեքսանդր

Զախողումներ

չվերթով Պրահա էին ժամանել Մուսկովայից ուն Ռուսական Բեռնովը եւ Ալեքսանդր Պետրովը: Նախորդ հոդվածում նշել էի, որ այս 2 անձինք հայտնվել էին նաեւ բրիտանական (Mi-5) հակահետախուզության սեսադասում, որպես ռուսական հետախուզության գործակալներ, որոնք փորձեցին Անգլիայի Սոլսբերի ֆաղաբում ֆիզիկապես ոչնչացնել իրենց նախկին կոլեգային՝ դավաճան Սերգեյ Սկրիպալին եւ նրա դստերը՝ Յուլիային:

Չեխիա ժամանելուց հետո Բեռնովը եւ Պետրովը (իմիջիայլոց, նրանց իսկական անուններն են Անասոյի Չեմիդա եւ Ալեքսանդր Միսկին) իբր թե մեկնեցին Վրբեշիցե, վերոհիշյալ զինադասում գեղեցիկ նմանակով: Ինքնաստիճան դարձ է, որ նման առաքելություն իրականացնողները չէին կարող հանդես գալ իրենց իրական ինքնությունը հաստատող փաստաթղթերով:

Չեխիայի ներքին գործերի նախարար Յան Գամաչեկը հայտարարեց, որ նրանք ներկայացել էին Մոլդովայի ֆաղաբացի Նիկոլայ Պոդայի եւ Տաջիկստանի ֆաղաբացի Ռուսական Թաբարովի անձնագրերով:

Չեխիա նրանց ժամանելուց մի ֆանի օր հետո սեղի ունեցավ առաջին դասընթացում:

Չեխի դեպեկտները, որոնք ուսումնասիրություններից հետո եկան այն եզրակացության, որ զինամթերի ոչնչացումը իրականում միտք սեղի ունեւար Բուլղարիայի սարածում, բեռնափոխադրումից հետո, բայց ինչ-որ դասառնությունով դասընթացը սեղի ունեցավ Չեխիայում: Իսկ այդ զինամթերը կոնկրետ նախատեսված էր Ռուսական զինված ուժերի համար, Դոնբասում ռազմական գործողություններ իրականացնելու համար: Ահա թե ինչու ռուսական հետախուզությունը նախօրոք ունեւարվել այդ սեղեկացվածությունը, թիրախավորել էր Վրբեշիցեի զինամթերը:

Այս ամենում ուրվագծվում է ինչ-որ տեսակով ծառայություն: Նամանակաւոր, որ Չեխիայի վարչապետ Անդրեյ Բաբիշը հայտարարեց, որ թիրախը ոչ թե Չեխիայի հանրապետությունն էր, այլ Բուլղարիայի զինավաճառը եւ նրա զինամթերը, եւ այդ գործառնությունը անվանելով մեծական ահաբեկչական ակտ չի կարելի: Դե իհարկե այդ հայտարարությունից հետո Բաբիշին անվանեցին Կրեմլի մարիոնետ (սիկնիկ), իսկ որոնք արեւմտեւեց օրջանակներ դասանեցին նրա հրաժարականը: Իհարկե, եթե Բաբիշը իրոք ռուսամետ է, ապա նրա հնարավոր հրաժարականը ՌԴ-ի համար մեծ կորուստ կլինի, բայց դա աղաբայում: Իսկ առայժմ երեւի կորուստ կարելի է համարել այն, որ Չեխիան հրաժարվեց Ռուսաստանից ձեռք բերել «Սոլոնիկ-Վ» դասախոսանյութը, չնայած գործարք գրեթե կնքված էր եւ ըստ երեւոյթին «Ռուսաստան» չի ստանա դասախոսանյութը «Դուկովանի» (Չեխիայի արեւելքում) ասոնային էլեկտրականային կառուցման համար:

Պայմանագիրը կորցնելով Ռուսաստանը կորցնում է 6 միլիարդ եվրո: Այժմ կառուցման սեղեցիներն մասնակցում են ԱՄՆ, Ֆրանսիան եւ Հարավային Կորեան:

Ոչինչ չունեւարվելով Չեխիայի հակահետախուզության եւ ընդհանրապես իրավադասների դեմ, այնուամենայնիվ կնքեմ, որ այս դասնությունը, որի կենտրոնական դեմքերը ռուս հետախուզող-դիվերսաններն են, արեւմուտքում եւ Կոնան Դոյլի կամ Էդգար Ալան Պո-ի դեպեկտով դասնվածներին, ֆան իրականությանը: Չէ, իհարկե զինամթերը եւ զինավաճառ «թիրախներ», այ սա է, որ կոչվում է նախահարձակ օտերացիա, բայց ինչո՞ւ հենց Բեռնովը եւ Պետրովը, որոնք արդեն ամբողջ Արեւմուտքում ոչ ցանկալի անձեր են եւ սեղադրված են հետախուզման «սեւ ցուցակներում»:

Ուզում են հավաստեւել չեխ իրավա-

դասներին, որ ռուսական ռազմական հետախուզությունում դրոճեւոնալ հետախուզող-դիվերսանների դասա չկա, առնվազն մի ֆանի տասնյակ, եթե ոչ մի ֆանի հարյուր այդպիսի մարտիկներ կան, դեռ չհաւաւած մասնավոր ռազմական ընկերություն հանդիսացող «Վազները», որի կազմում նույնպես գործում են նախկին կամ գործող փորձված մարտիկներ: Այդ մարտիկներից աստեղ «ջրի եւ հրի» միջով են անցել Հյուսիսային Կովկասում, Սիրիայում, Լիբիայում, Ուկրաինայում:

Մի խոսքով, բոլորովին կարիք չկա նույն Բեռնովին ու Պետրովին գործողել Անգլիա, Չեխիա, Աֆրիկա եւ այլ մոտոթյուններ:

Դե իհարկե, դիվերսանների դասնությունը դեմ էր առաջին հերթին 18 ռուս դիվանագետներին երկրից վարելու համար: Դեռեւս անցյալ դարի 60-ական թվերին արեւմտյան հասուն ծառայությունները եւ ֆաղաբական ուժերը սկսեցին ծրագրել Չեխոսլովակիայի ելքը խորհրդային ազդեցության գոտուց: Այդ առումով Պրահայում ակտիվորեն սկսեցին աշխատել ԱՄՆ-ԿՀԿ, Արեւմտյան Գերմանիայի հետախուզությունը (BND), Մեծ Բրիտանիայի (Mi-6) հետախուզությունը: Այդ եռյակի դեմ ակտիվորեն աշխատում էր խՍՀՄ Պետական անվանագրության կամիստ (ՊԱԿ-ը), Արեւելագերմանական հետախուզությունը՝ «Շազին»: Պրահան վերածվեց «Լրեստական մայրաքաղաքի», ինչպես երկրորդ համաշխարհային դասերագրի ժամանակ ժնելը (Շվեյցարիա): Ի վերջո Արեւմուտքը հաղթեց, Չեխիան անցավ նրանց Դաւիթի կողմը: Սակայն մինչ այսօր Չեխիան համարվում է հետախուզական կադրի եւ հաղորդակցությունների խոճուր օտերացի կանգույն, սակայն՝ անգլո-ամերիկյան ազ-

դեցության գոտուց: Նշեմ նաեւ, որ Չեխիայի հետախուզության (UZSI) եւ հակահետախուզության (BIS) գրեթե բոլոր աշխատակիցները մասնագիտական դասնական սեսանում են ԿՀԿ-ում (ԱՄՆ), Mi-6-ում (Մեծ Բրիտանիա), BND-ում (Գերմանիա): Մեկնաբանությունները, ինչպես ասում են, ավելորդ են:

Չեխիայից չեն շատում հեռանալ նաեւ ռուսական հասուն ծառայությունները: Իսկ ո՞ր սեղափոխեմ ռուսները իրենց հետախուզական կայանները: Եվ որպես Ռուսաստանի համար շատ կարեւոր է: Վերադասավորել իրենց ուժերը Լեհաստանում կամ Բուլղարիայում՝ հազիվ թե սացվի: Իսկ Արեւմտյան Եվրոպայի մասին ընդհանրապես չարժե մտածել:

Ամեն դեպքում հետախուզությունները ունենում են ձախողումներ, իզուր չէ ասացվածը՝ «Հետախուզների ձախտագիրը լի է օրջադարձներով»: Պարզապես վերջին ժամանակները անեստանելի ռազմաճակատի ռուս մարտիկները հաճախ են հայտնվում սկանդալային դասնությունների կիզակետում:

Այժմ երկու խոսք Հայաստանի հասուն ծառայությունների մասին: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո, Հայաստանը հայտնվեց նոր օտերացի-ֆաղաբական իրավիճակում: Պատերազմ, արտաքին սահմանները ինքնուրույն հսկելու եւ դասադասնելու անհրաժեւոթյուն, դիվանագիտական կորուստներ եւ նրանց «ծածկերի» սակ գործող մեծ ֆանակոթյամբ հետախուզական կայաններ, սեփական դեսոդանսներ բացելու անհրաժեւոթյուն, բանակաւորություն եւ վերջապես անկախ հասուն ծառայություն սեղեցելու եւ այդ գերատեսչության համար կարգեր դասաւոսելու անհրաժեւոթյուն: Նշեմ, որ գերտրոթյան փլուզումից հետո Հայաստանի հասուն ծառայությունից հեռացավ դրոճեւոնալ փոխաւորների մի հոծ խումբ: Անկախ Հայաստանի նոր դեկավարությանը առանձնապես չհետաքրքրեց այդ փաստը, ավելին՝ ամեն ինչ արվեց, որպեսզի հասուն ծառայությունը կազմալուծվի: Այդպես էր դեմ ինչ-որ ուժերի: Այնուհետեւ շատ արագ մեկը մյուսին սկսեցին փոխարինել դեկավարները իրենց անհասկանալի կարգային ֆաղաբականությամբ:

Այդ ժամանակաւորացումի եւ սեղի ունեցող իրադարձությունների վերաբերյալ կարելի է մի ամբողջ գիրք գրել: Դեկավարներից ունեւ գիտեմ, որ ժամանակավորապես են զբացեղում դասնոնը եւ ըստ այդմ էլ դեկավարում էին, ունեւ շատ արագ ընթացեցին յուրահասուն աշխատանքի տրոթյունը եւ ճիւղ հարաբերություններ կառուցեցին անձնակազմի հետ, նույնիսկ առձակասման գնացին բարձր դեկավարության հետ՝ դասադասնելով ճամարությունը: Ունեւ դարձ սեղեցով ասում էին. «Տղերք, դուք եք դրոճեւոնալը, եւ ձեզ չեն խանգարում, եւ չեն սովորեցնի, կասարեւ ձեր դասերը»: Նման մարդկանց հետ հեւոց էր եւ արդունավեւ: Ունեւ էլ ի սկզբանե փառաստեր էին եւ զարմացած իրենց անտաւսելի հաջողությունից: Այդ մարդկանց հետ դժվար էր, նրանք հաճախ հասնում էին գերատեսչության ներսում եւ դրսում «գործ կարդիմալների» ազդեցության սակ եւ ըստ այդմ դեկավարում: Չէ՞ որ հասուն ծառայությունը դեւոթյուն է դեւոթյան մեջ:

Ես անուններ չեմ նշում, առանց այդ էլ մեր հասարակությունը, այսինքն՝ ընթերցողները հոգնել են այս իրավիճակից, խաղաղություն ու համերաւոթյուն են ուզում, բայց ցավոք, խայթոցները, մեղադրանքները, փոխադարձ վիրավորանքները շարունակվում են եւ հասկապես հասուն ծառայությունների ոլորտում: Խորհուրդ են տալիս դադարեցնել, սկզբից գնահատել իրենց անցած ձանադարից, եւ եթե բավականաչափ դրոճեւոնալիզմ կա, տալ առաջարկներ ընդհանուր թեւամու դեմ դայաւրելու համար:

ՏԻՊԱԿ ԵՎԱԿՅԱԼ

Փարիզ

Չնայած Մեծ Բրիտանիան հավաստում է իր չեզոք դիրքորոշումը, սակայն դարաբաղյան դաշտերում իր ընթացումն նա բացահայտելու խաղարկեց ադրբեջանական խաղափուրը: Զարմանալիորեն, հայկական մամուլը որոշակի գաղափարներ է ցուցաբերում Մեծ Բրիտանիայի՝ հայկական շահերին հակառակորդ գործողությունների նկատմամբ, մի երկրի, որի ֆաղափարները չի հրաժարվել նախագահ Արմեն Սարգսյանը: Որո՞նք են Լոնդոնի դրդապատճառներն այս նոր մեծ խաղի մեջ: Արդյո՞ք բրիտանացիներն ուղղակի շահեր ունեն Ադրբեջանում: Բնականաբար: «Նենգ Ալբիոնը» երբեք չի թաքցրել իր թուրքասիրությունն ու մեծերությունն Ադրբեջանի հետ. երկիր, որտեղ միլիարդներ է ներդրել British Petroleum-ի (BP) միջոցով՝ գազ եւ նավթ արդյունահանելու եւ դրանք Եվրոպա հասցնելու համար:

Հումանիտարներ՝ նախ Նորին Պայծառապալությանը ծառայելով

Սա մի թաքցված է, որ կարելի է կասարել երկու արարով:

Արար I- UNICEF-ի ներկայացուցիչ, բրիտանական ֆաղափարություն ունեցող **Մարիան Զլար Գաթինգ** հավա-

Զլար Գաթինգ - UNICEF-ի հայաստանյան գրասենյակի ղեկավարի մանդատը դարձրեցվեց չբացահայտված դաշտերում:

բեց ճամփորդները: «Արմենոյան» գործակալության մարտի 11-ի հայտարարագրի համաձայն՝ Հայաստանի կառավարությունը դարձրեցրել է UNICEF-ի հայաստանյան գրասենյակի ղեկավարի դաշտերում: ըստ ԱԳՆ խոսնակ **Աննա Նաղդալյանի**՝ դրա դաշտերում կան դաշտեր «իր մանուկների հրակայանում գործում թեքացումներն են եւ ոչ համագործակցային աշխատելու»: Որոշ լուրջ լրատվականներ (ինչպես «Ազատությունը», որը կեղծ լուրերի տարածման հակավարություն չունի) մեղք են նրա դաշտերում կարողության այլ դաշտերում: մասնավորապես՝ մեղադրանքներ, որ նա գործել է ի շահ թեքանական Ադրբեջանի ու Միացյալ Թագավորության, որի ֆաղափարն է: ԱԳՆ խոսնակը չհաստատեց լրատվության շուրջ ասելուները՝ սարածված UNICEF-ի այլ ներկայացուցիչ վերաբերյալ, որը Հայաստանում նշանակվել էր 2020 թվականի հուլիս ամսից՝ Սոմալիում, Գվինեայում, Բենինում, Մադագասկարում աշխատելուց հետո:

Արար II- HALO Trust-ի ֆարեգների գործը: Սա սկանազերծման բարեգործական կազմակերպություն է, որն Արցախում գործում է 2000 թվականից ի վեր, եւ որին կասկածում են Արցախի սկանազերծման շարժումների ֆարեգը հակամարտության ընթացքում թուրքական հասուկ ծառայություններին հանձնելու մեջ: Այս ծանր մեղադրանքը «24 news»-ի մեր գործընկերների ներկայությամբ առաջ է ֆառել Արցախի նախագահի հասուկ հանձնարարությունների գծով ներ-

Ի՞նչ խաղ է խաղում Միացյալ Թագավորությունը

Ադրբեջանը, որտեղ BP-ն մեծ ներդրումներ է կատարել, լիովին համադասասխանում է Ռուսաստանի գաղման բրիտանական ռազմավարությանը:

կայացուցիչ **Բորիս Ավագյանը**: Մարտի 30-ին Ստեփանակերտի բնակչական կոմիտեին վարույթ է ընդունել «HALO Trust» կազմակերպության՝ Արցախում սկանազերծման ֆարեգը թուրքական ծառայություններին հանձնելու վերաբերյալ գործը: Մարտի 11-ի իր հայտարարության մեջ բրիտանական կազմակերպությունը դաշտերում հերքել է այդ մեղադրանքը: Ծառուակելի...

Ըստ Բրիտանական խորհրդարանի մի զեկուցման, Լոնդոնի դաշտերում չեն թաքցնում Երեւանի ու Բաքվի միջեւ իրենց խտրական վերաբերմունքը: Հայտերն, օրինակ, վրդովվել էին, երբ Լոնդոնը Երեւանում դեպքում բացեց՝ Բաքվում դեպքում բացելուց երեք քայլի անց միայն: Եվ անակնկալ չէ, որ երկրորդ առեւտրի անհավասարակշռությունը նույնքան ակնհայտ է, եւ արտի ու մեքի նմարը թեքում է Կասպիական ափերի կողմը: Մեծ Բրիտանիան չլիներ Սինսկի խմբի անդամ, որի մասին շահ զած կարծիք է, իրեն համարում է դիվանագիտական լիարժեք դեպքերում արցախյան հակամարտության կարգավորման գործում: հակամարտություն, որտեղ բրիտանական դիրքորոշումը շահ հեռու է իր ցուցադրած չեզոքությունից: Պատերազմի ամենաթեք օրերին, հոկտեմբերի 19-ին, Ադրբեջանում BP-ի տարածաշրջանային սնուրեն **Գարի Ջոնսն** ընկերության անունից հայտարարություն հրատարակեց՝ փաստացիորեն հավանություն տալով Ադրբեջանին եւ ընդգծելով ադրբեջանական էներգետիկ հաղորդակցությունների ռազմավարական կարեւորությունը Մեծ Բրիտանիայի համար: Ավելին. դրա հաջորդ օրը Բրիտանիայի արտաքին գործերի նախարար **Դոմինիկ Ռաբբն** ընդգծեց անգլո-թուրքական հարաբերությունների ռազմավարական բնույթը՝ որակելով Անկարային «դաշնակից եւ բարեկամ»՝ ասես կեսամբելով որոշ Եվրոպական երկրների (ինչպիսին են Ֆրանսիան կամ Ավստրիան) փորձերը՝ վերագնահատել Եվրոպայի դիրքորոշումը Թուրքիայի նկատմամբ: Ի՞նչ են նշանակում այս հայտարարությունները: Պեք է մեղք, որ Լոնդոնի ու ռազմաբար սերտորեն կապված է նավթի ու գազի բրիտանական արդյունաբերության հետ. BP-ն վաղուց արդեն Ադրբեջանում արեւմտյան գլխավոր օդերատուր է: Տեղում այսպիսի կարեւոր ներկայությունն առաջացրել է տարածաշրջանում մասկարարման կայունությունն ու անվստահությունը դաշտերում բրիտանական շահագրգռությունը:

2020 թվականի հոկտեմբերի 31-ին արված հաղորդագրության մեջ Արտաքին գործերի գրասենյակն աչի ընկավ, իդեղ, ինչպես Քե ղՕրսեն (Ֆրանսիայի ԱԳՆ)՝ ի ցույց դնելով մեկ միլիոն ֆունտ սթեռլինգի մարդասիրական օգնություն հակամարտությունից տուժածների համար՝ ի դաշտասխան Կարմիր խաչի կողմից:

Իրահիմ Զալին եւ Ռիչարդ Մուր:

դաշտական վերակազմավորման դաշտ դաշտի օրգանակներում: «Կարծում են, որ չնայած ՆԱՏՕ-ի մեր թուրք գործընկերների դաշտերը երբեմն հիասթափեցնող է, սակայն մեք շահ զգույց դեք է վերաբերման այն դիսկին, որ Թուրքիան կարող է Ռուսաստանի գիրկն ընկնել»:

Միեւնույն ժամանակ, չհաշված որոշ անձինք, ինչպիսիք են բարոնուի **Ջերմայն Ջոնս**, որը հայտնի է արցախցիների նկատմամբ իր նվիրվածությամբ, կամ Իրաքում ծնված հայտնի բրիտանահայ, Լոնդոնի Կայսերական ֆուլեջի Գլոբալ առողջության նորարարությունների ինստիտուտի սնուրեն լուր Դարզին, 1915 թվականի Ցեղասպանությունը մինչեւ օրս չընդունած Բրիտանիայում «հայկական լուրք», որտեւ այդպիսին, գոյություն չունի:

Եվ շահ բնականորեն բրիտանական մոտեցումը Լոնդոնին հնարավորություն սվեց շահել Բաքվի կարեւոր վստահու-

Անկարայում Մեծ Բրիտանիայի նախկին դեպքանին ընդունել է Թուրքիայի Եվրոպական հարցերի նախարար Կոլան Բոզկիրը:

Լոնդոնի, Անկարայի եւ Բաքվի շահերի համընկնումն՝ ընդդեմ Մոսկվայի

Չիեքցնեք, որ 2020 թվականի մարտին բրիտանական դիվանագիտության ղեկավարը խորհրդակցական նոպասկներով զեքվում էր Թուրքիայում: Ազգի հայր Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքի դաշտերում առաջակարգային այցի ժամանակ նա Ռուսաստանի գնորդ, Սիրիայում եւ Իրաքում ԻՊ-ի գործընկեր Թուրքիային անվանեց «ՆԱՏՕ-ի հավասարիմ դաշնակից եւ նրա ռազմական անձնակազմի ամենամեծ ներդրողներից մեկը»: Եվ անգամ հավելեց. «Միացյալ Թագավորությունը սաստում է Թուրքիային՝ ահաբեկչության դեմ դաշտում եւ ընդունում է PKK-ի լուրջ սղառնայի լիները»: Հոկտեմբերի 6-ին Դոմինիկ Ռաբբն նախագրուցացնում էր, որ դարաբաղյան հակամարտության արդյունքը կբերի Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի ուժեղացմանը տարածաշրջանի աշխարհա-

թյունը: Թուրքիայի վերաբերյալ Ռաբբի հայտարարությունը շահ համահունչ է Բրեյտեքից հետո վարած բրիտանական արտաքին ֆաղափարական վերնախավը իշխանության եկավ «համաշխարհային Միացյալ Թագավորության» խոստումով, որը հավակնում է լրացնել Լոնդոնի՝ Եվրոմիությունից դուրս գալը՝ զարգացնելով նոր առեւտրային եւ ռազմական դաշտերներ ամբողջ աշխարհում: Նոպասկն է՝ վերադարձնել Մեծ Բրիտանիայի վաղեմի փառքը: Լոնդոնը նկրտում է ոչ թե տարածաշրջանային, այլ համաշխարհային գերտերության բնական դեք ստանձնել: Այս ռազմավարությունը դաշտում է ամուր հարաբերությունների հաստատում ներառյալ ազատ առեւտրի համաձայնագրեր եւ սերտ համագործակցություն տարածաշրջանի, ինչպես զարգացող տերությունների հետ, ինչպիսիք են Գաղղիան, Հնդկաստանը, Չինաստանը, Բրազիլիան եւ այլն:

«Գլաձոր» համալսարանը 30 արեկան է

1990 թ. 70-ամյա Խորհրդային միության փլուզումից հետո նորանկախ Հայաստանում սնտեսության, հասարակական կյանքի բոլոր ճյուղերում եւ կրթության ոլորտում իրականացվում էին հիմնարար փոփոխություններ: Իրար հետեւից սկսեցին ծնվել մասնավոր բուհերը: Դրանց առաջնեկ «Գլաձոր» հետ երկրորդ «Գլաձոր» կառավարման համալսարանն էր: Հիմնադիրներ Ժ. Ջահանգիրյանն ու Ա. Խառնայանը չէրկնջելով բազմադասի դժվարություններից եւ վստահ լինելով իրենց գործի հաջողությանը՝ հաստատում ֆայլերով գնացին դեռի իրենց մասնակի իրականացում: Առաջին սասնամայակը՝ Երեւանի Ստեփան Շահումյանի անվան թիվ մեկ դպրոցի շենքում կազմակերպելով իրենց ուսումնակրթական գործառնությունը հիմնադիրները՝ չխնայելով նյութական ու ֆիզիկական իրենց ունեցած ռեսուրսները՝ ձեռնամուկ եղան սեփական շենք կառուցելու դժվարին ու գրեթե անհնարին թվացող գործին: XXI դար «Գլաձորը» թեակոխեց սեփական հարկի ներքո: Ընդարձակ, լուսավոր եւ բոլոր հարմարություններով օժտված լսարանները, մախուր, ծաղկազարդ միջանցներն ու սեխնիկական նորագույն միջոցներով հագեցած կաբինետները գրավիչ են եւ սրամաղրոյ:

Երեւանյան նորածին համալսարանն ի սկզբանե մոլասակ հետադնդելով հնարավորինս հետամուտ լինել միջնադարյան ավանդույթներին, հիմնադիրների կամով կնքվեց միջնադարյան փառավոր կրթագիտական կաձառի անվանը՝ «Գլաձոր»: Այն իրավանք դարձավ երեց եղբոր՝ Վայոց ձորում գործած եւ իր ժամանակի կրոնական, հասարակական, ֆաղափական,

փիլիսոփայական եւ ստեղծագործական մեքի զարգացման կենտրոն «Գլաձորի» ժառանգորդը:

Երեք սասնամայակների բեղմնավոր դաշտում այսօր համալսարանը տնում է իր 30-ամյակը, արհներ՝ որոնք եղել են գիտական գործունեության, սերունդներ կրթելու, դեսության համար արժանի ֆաղափացիներ կերելու սասնամայակներ: Նախկին ու ներկա աշխատակիցներին, դրոքետրադասախոսական կազմին, շջանավարներին եւ այսօրյա ուսանողներին շնորհակաղելով այդ հիշարժան հրեյանի առթիվ «Գլաձորին» մաղթենք հեզասահ ու արդյունավոր ընթացք, ստեղծագործական ու գործնական նորանոր նվաճումներ, հայ ժողովրդին հարիր բուհի հեղինակություն:

Հրեյանական օրը մեկնարկեց «Գլաձոր 30» գիտաժողովը, որին ներկա էր ԿԳՄՍ նախարարի տեղակալ **Կարեն Թոնոյանը**: Նա կարեւորելով մամանաթի գիտաժողովները՝ նեցեց, որ մաման միջոցառումները կարող են մեծադես նադասել բուհի՝ որակյալ կադրեր դասաշելու առաքելության կյանքի կոչմանը: Գիտաժողովի ոլեմար նիսում հետաքրքրական եւ բովանդակալից զեկուցումներով հանդես եկան դոք, դրոքետրներ **Սուրեն Սարգսյանը** եւ **Ֆելիք Սոկիսյանը**: Այնուհետեւ գիտաժողովը շարունակվեց մի ֆանի սեկցիաներում:

Երեւանի «Գլաձոր» համալսարանի 30ամյա հրեյանը լավագույն առիթ էր արժետրելու բուհի հիմնադիրների եւ դրոքետրադասախոսական կազմի երկարամյա, անմնա-

Հրեյանական գիտաժողովում

ցորդ նվիրումը: Մասնավորադես Երեւանի «Գլաձոր» համալսարանի 30-ամյա հրեյանի առիթով, հիմք ընդունելով ՀՀ վարչադեսի միջոցորդությունը, ՀՀ նախագահ Արմեն Սարգսյանի հրամանագրով «Գլաձոր» համալսարանի հիմնադիր երկար, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դրոքետր Ժորա Ջահանգիրյանին շնորհվեց «Միսթար Գո» մեդալ: Միջոցառմանը ներկա էին ՀՀ նախագահի օգնական Սաթենիկ Աբգարյանը, իրավաբանական վարչության դես Հովակիմ Հովակիմյանը, ինչդես նաեւ դարգեներ եւ կոչումների բաժնի դես՝ Մանե Հակոբյանը:

Երեւանի «Գլաձոր» համալսարանի իրավագիտության ամբիոնի երկարամյա դասախոս **Արծուն Էղիյանն** արժանացավ ՀՀ կառավարության ոսկե մեդալի:

ԿԳՄՍ նախարարի դաշոնակասար Վահրամ Դունայանի հրամաններով նախարարության ոսկե մեդալի ար-

ժանացան «Գլաձոր» համալսարանի երկարամյա դասախոս, դասնական գիտությունների դոկտոր, դրոքետր **Սուրեն Սարգսյանը**, օսար լեզուների ամբիոնի վարիչ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոքտես Լիլիթ Սահակյանը, ընդհանուր իրավագիտության ամբիոնի դասախոս, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոքտես **Արմեն Զինակցյանը**:

«Գլաձոր» համալսարանի միշտաբ այլ ներկայացուցիչներ արժանացան ՀՀ կառավարության եւ ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության դասվոգրերի եւ շնորհակաղագրերի: Նույն համալսարանի ոսկե մեդալների արժանացան Որակի ադա-հովման կենտրոնի ղեկավար **Ռիմա Այդինյանը**, ընդհանուր իրավագիտության ամբիոնի դասախոսներ **Հայկազ Մազմանյանը**, **Նաիրա Մարգարյանը** եւ **Արա Ջոհրաբյանը**, օսար լեզուների ամբիոնի դասախոս **Այծեմնիկ Սամբուցյանը** եւ գրադարա-

նավարուհի **Նարինե Համբարձումյանը**: Շնորհվեցին նաեւ դասվոգրեր եւ շնորհակաղագրեր:

Համալսարանի երկար Ժ.Ջահանգիրյանն իր ելույթում անդրադարձավ երեսունամյա բուհի հիմնադրումից մինչեւ մեր օրերն անցած ձանադարին, ներկայացրեց այն դժվարություններն ու ձեռքերունները, որ ունեցել է համալսարանի ղեկավար եւ դասախոսական կազմը՝ կայացման դժվարին ձանադարին:

Հրեյանական միջոցառումների շջանակներում հիմնադրվեց «Գլաձորյան շջանակաշների ակումբ», որի ստեղծման գաղափարը ծնվել էր վաղուց: Համալսարանի 30ամյա հրեյանը հիանալի առիթ էր այդ գաղափարը եւս կյանքի կոչելու համար: Ակումբի նախագահ ընտրվեց համալսարանի առաջին սերնդի շջանակաշ, ENIGIE ֆրանսիական խոշոն էներգետիկ ընկերության դաշոնակաշ ներկայացուցիչ, Ռուսաստանում եւ Ուկրաինայում, Մոսկվայի եւ Կիեւի ներկայացուցչությունների սնորեն, Ֆրանսիայի արաքին առեսրի խորհրդական եւ Ֆրանս-Ռուսական առեսրադրոնաբերական դալաքի վարչության անդան **Ալբերտ Գրիգորյանը**:

Հանդիսավոր մասի ավաքից հետո համալսարանում կազմակերպվեց ձոխ հյուրասիրություն, ջերմ շնորհակաղագրերին զուգընթաց հնչեցին նաեւ բարեմաղթանքի հուզիչ խոսքեր: Ներկաները համալսարանին մաղթեցին երկարամյա շարունակական բեղմնավոր եւ արգասաբեր ընթացք:

Ս. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

⇒ 10 Այս տեսակյունից Թուրիան եւ Ադրբեջանը, բնականաբար, շաս մեծ կարեւորություն ունեն: Բացի եկամտաբեր մեծ տուկա լինելուց, «Մերձավոր Արեւելի դարդաս» հանդիսանալը եւ արաձաշջանում Անկարայի նախաձեռնողական դիրքորոշումը կարող են օգտակար լինել Լոնդոնին՝ այստեղ ֆաղափական գործընթացների մեջ ազդեցություն ունենալու առումով: Թուրիայի հետ ամուր գործընկերությունը խիստ կարեւորություն ունի նրա արաքին ֆաղափականության գլխավոր ռազմավարական կողմնորոշումներից մեկի համար. հնարավորինս զսղել Ռուսաստանին: Ռաքիեւ դասախական չէ, որ Լոնդոնը եւ Անկարան իրենց ռազմական համագործակցությունը Ուկրաինայի հետ, գրեթե միասին, բարձրացրին որակական մի նոր ասքիձանի: Հետեւաբար, լիովին հասկանալի է, որ Լեռնային Ղարաբաղում Ադրբեջանի հաջողությունը, արբեր առումներով, համընկնում էր բրիտանական շաիերին: Հավանություն արլով Անկարային եւ գրեթե միաժամանակ անուղղակիորեն աջակցելով Բաքին՝ Մեծ Բրիտանիան լուրջ ազդակեան է ուղարկում այն երկրներին (հիմնականում՝ Ֆրանսիային), որոնք ուզում են օգտագործել ներկա հակամարտությունը՝ մեկուսացնելու համար Թուրիային եւ նրա «կայսերական հավակնությունները» հակադրել արեւոյան շաիերին: Այն կարող է նաեւ մեկնաբանվել Բրեքսիթից հետո Լոնդոնի եւ Բրյուքելի միջեւ հարաբերությունների տեսակյունից : Արդեն իսկ դարգ է, որ Լոնդոնը հսակորեն հրաժարվում է իր արաքին ֆաղափականությունը համակարգել ԵՄ-ի հետ եւ թերեւս կփորձի համակցվել այն երկրների հետ (ինչդիպին են Իսպանիան,

Ինչ խաղ է խաղում Միացյալ Թագավորությունը

Լեռասանը եւ, հավանաբար, Գերմանիան), որոնք մի շարք ռազմավարական հարցերի վերաբերյալ հանդես են բերում նույնամաման դիրքորոշումներ:

Մեծ Խաղի վերամեակոն

Ռուսական մամուլը տեղում էր վերակենդանացնել 19-ից մինչեւ 20-րդ դարի սկզբին Եվրասիայում ռուսների եւ բրիտանացիների միջեւ Մեծ Խաղ կոչվող մրցակցության հիշողությունը: Ավանդաբար ռուսամես Ղարաբաղը բրիտանացի ռազմավարներն ընկալում են որդես դասառիկ այն Ադրբեջանում, որտեղ իրենք ռազմական ներկայություն դաիեցին բոլեւիկյան հեղափոխությունից հետո մինչեւ խորհրդայնացումը: Եվ հենց բրիտանացիները, զնդադես Թոմսոնի հրամանաշարությամբ, 1919-ին նդաստեցին, որ Ղարաբաղի նահանգադես նշանակվի ադրբեջանցի Խոսրով թեկ Սուլթանովը եւ փակեցին Ջանգեզուրից եկող զորավար Անդրանիկի զորերի ձանադարիը, որոնք Շուշիի մասույցներից սիդղված եղան հետ դառնալ...

Այսդիսով, բրիտանական արաքին հետախուզության՝ ՄՈԶ-ի (Ռազմական Հետախուզություն, 6-րդ բաժին) ներկայիս դես **Ռիչարդ Սուրի** ֆաղափականությունը շարունակում է խոր արմասներ նետած այս ավանդույթը: Թուրքախոս եւ փորձառու այս դիվանագետը 2014-ից 2017 թվականները եղել է Միացյալ Թագավորության դեսդան Անկարայում եւ նախագահ Էրդոդանի վաղեմի ընկերն է: Նոյեմբերի 9-ի հրադարարի համաձայնագրի սոնրագումնից երեք օր անց Ռիչարդ Սուրը

Խոսրով թեկ Սուլթանով, բրիտանացիների նշանակած ադրբեջանցի նահանգադես, 1918 թ. Շուշիի հայերի ջարդի դասախանասուններից մեկը:

չդասադարեց Թուրիային՝ արաձաշջան սիրիացի ջիհադիսներ ուղարկելու համար: Մեկ այլ վառ ադադույց. Լոնդոնը ՄԱԿ-ի Անվանագության խորհրդի միակ անդամն էր, որը 2020 թ. նոյեմբերի 5-ին հրադարարի մասին որոշմանը դեմ փեկարկեց: Ավելին, երբ թուրք-ադրբեջանական հարձակումը սկսվեց սեդեսմբերի 27-ին, բրիտանական խորհրդարանը «Հայաստանի ազրեսիան դասադարող» բանաձեւ էր ընդունում: Իրեն հավասարին մնալով՝ բրիտանական արաքին ֆաղափականությունն իր ջութակները լարում էր դաձթուրական ծրագրերին համահունչ՝ սադալելու համար սասոուս-փուն Հարավային Կովկասում եւ Ռուսաստանին վարելու համար 19-րդ դարի սկզբի ռուսարական դաշերազմներից հետո արոնյալ դարձած իր արաձից :

Արդյոք Թուրիան Լոնդոնին անհրաժեշտ «խոյը» կլինի՝ առաջ մղելու համար իր խաղափարերը: Անուուես, այս հարցը դեսք էր արլ անձամբ նախագահ **Արմեն Սարգսյանին**, որն արալայազ **Չարլզ ընկերն** է, որն էլ իր հերթին **Ռիչարդ Սուրի** մեքերին է: Այդ նախագահը, որի արարողակարգային լիազորություններն Անգլիայի թագուիու մակարդակի են, սերս համագործակցում է «Լիդիան Արմենիա» ընկերության իր բրիտանացի գործընկերների հետ, որոնք շաիագործում են Անուսարի ոսկու հանքը եւ անուղղակիորեն Արգալի հանքերը: Բայց սա արդեն այլ դասնություն է...

France-Arménie
Ֆրանսերենից արգանեց
ԱՐՄՈՒՅԱԿ ԳՐԻԳՈՐ ԲԱՍՏՉԵՆՅԱՆԸ
Միսերոն, Ֆրանսիա

Ալենի մոլորակը մեր մոլորակում

«Հուսով եմ մի օր բոլորը կհասնեն մսփի այն հասունությանը, որ գիրք նվեր ստանալուց մեզ դեռ ուրախանան»:

Ալեն Մարգարյան

Մայիսի 8-ին Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտում տեղի ունեցավ Արցախյան 44-օրյա թափառած ընթացքում զոհված զինվորական Ալեն Մարգարյանի մասին դասընթացի արձագանքի արձագանքը: Գիրքը հրատարակել է «Զանգակ» հրատարակչությունը: Ալենի ձեռագրով:

Գիրքը տպագրվել է Ալենի ընկերների ու ծնողների նախաձեռնությամբ, այնտեղ հավաքված են նաև ընկերների, բարեկամների ու ուսանողների հուշերը, որոնց միջոցով ներկայացվում են նաև գաղափարները, ձգտումներն ու երազանքները:

«Ամբողջ աշխարհում ընթացքում՝ գիրքը գրելիս, ձեռագրելիս, խմբագրելիս փորձել եմ առաջնորդել Ալենի ճաշակով, եւ հույս ունեմ, որ ինքը նույնպես գիրքը կհավաներ, այնպես, ինչպես ես եմ հավանում»,- ասաց Ալենի մեծ եղբայր Ծողակաթը, առաջադրեց, որ Ալենի անունը վաղուց արդեն գրի հոմանիշ էր դարձել, ուստի նրան նվիրված գիրք հրատարակելուց ավելի լավ մտադրված չէր կարող լինել:

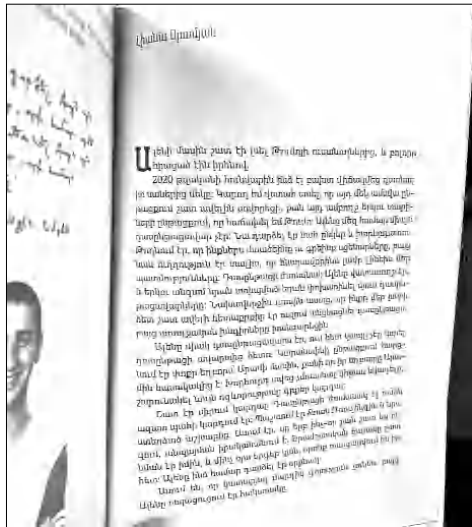
Գրքում չկա չափազանցություն, ավելորդ հուզականություն, դրամսիկ խոսքեր: Այստեղ տեղ են գտել Ալենի մասին դասընթացի ընթացքում, լուսավոր եւ անկեղծ հուշերը: Ծողակաթը հույս հայտնեց, որ ընթերցողին կփոխանցվի այն սերը, որ բոլորը սածում են Ալենի նկատմամբ:

Նազելի Տերտրյանը՝ Ալենի մայրը, լրագրողների հետ զրույցում ասաց, որ իր տղան մանկավարժի, կրթողի, մեծ ինտելեկտուալի բնասուր հասկանիներ ուներ:

«Ավելի լավ միջոց, քան գիրքն է, որ կարող էին տարածել Ալենի գաղափարները, հնարավոր չէր: Ալենին միշտ ասացա-

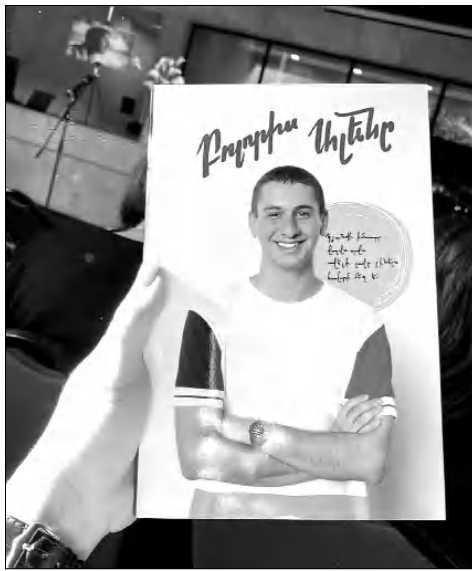
նում եմ գրի ու գրակնության հետ, գիրքը նա կյանքի անբաժանելի մասն էր: Գրքում Ալենի մասին դասընթացի տեղի ունեցող հասակի չի խմբագրվել, ուղղակի անկեղծ գրվել է այն, ինչ մտածել կամ հիշել են նա մասին»,- նշեց սիկին Նազելին եւ հավելեց, որ հիմնվելու է հիմնադրամ, որի միջոցով օգնություն է տրամադրվելու հասկալի այն տղաներին, որոնք կցանկանան իրենց ուսումը շարունակել արտերկրում: Մայրը նաեւ շեշտեց, որ ցանկանում է որդու անվան դրոշմը հիմնադրել:

Տիկին Նազելին դասնեց, որ Ալենի ուսումնասիրած գրակնությունը բազմաժանր էր, սակայն հասկալի առանձնացրել ու բարձրագույն գրակնություն է համարել մանկականը: Ալենը փոքր տարիքից ստեղծագործել է, հեփաթներ գրել, ո-

րոնք տպվել են մի քանի անգամ և թերթերում:

Ալենի մասին խոսելիս տիկին Նազելին ասաց. «Բոլորը գիտե՞ք նա ձեռքբերումնե-

րը, որ հանգիս կարող էր բարեկեցիկ կենցաղը վայելել, ուսանել աշխարհի լավագույն համալսարաններից մեկում եւ դա անել ճակատագրաբար, ազնիվ, որովհետեւ դասընթացում նրան շնորհվել էր այդ բացառիկ իրավունքը, բայց Ալենը Ալեն չէր լինի, եթե նմանվեր բոլորին, ԵՐԶԱՆԻԿ ԵՄ, ՈՐ ԱԼԵՆԻ ՄԱՅՐՆ ԵՄ, ՈՐ ԱԼԵՆ

ԵՄ ՏԿԵԼ ԱՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻՆ: Այսօր ինձ բռնում են այն մտքի վրա, որ մայրական սիրտ, կորսի ցավի վրա փորձում են ճնշել այն գերագույն հոյակապությամբ, որը կոչվում է ԴՅՈՒՄԻ ՄԱՅՐՆ»:

Ալենի ընկերներից **Լուսինե** ասում է. «Մեմբ ուզում եմ, որ աշխարհը փոխելու Ալենի դժվար ու անբացատրելի թվացող գաղափարը իր հետ կյանքի կոչեն: Այո՛, իր հետ, որովհետեւ Ալենը կա՝ մեր մեջ է»:

«Զանգակ» հրատարակչության հասարակայնության հետ կապերի մասնագետ **Պայանե Ավդալյանը** նշեց, որ գիրքը տպագրվել է 1500 օրինակով, սակայն հետագայում կլինի նաեւ երկրորդ հրատարակություն:

«Գրի հաստիքը որդես կթաթոճակ փոխանցվելու է իր երկու ընկերներին, որոնք դաստաստվում են իրենց կրթությունը շարունակել արտասահմանում: Ծրագիրը շարունակական է լինելու, ամեն ինչ չի սահմանափակվելու միայն գրքով, հետագայում կլինեն նաեւ այլ մտադրված գրքեր»,- նշեց Ավդալյանը:

Շնորհանդեսն ուղեկցվեց համերգային ծրագրով՝ «Կարգան» անսամբլի, inRock Quintet-ի եւ անհատ կատարողների մասնակցությամբ:

Դերուները մահանում են այն ժամանակ, երբ սերունդները չեն հիշում նրանց: Այս դասերգը խլեց հազարավոր հայորդիների լուսավոր կյանքեր, Ալենը նրանցից մեկն էր:

Նրանք ծնվեցին ու աշխարհ եկան, որ մեզ սիրեցին մտածել՝ «Արդյոք ես արժանի եմ իրենց ամուսնու կյանքին»:

ՀԱՄԱՐԿ ՄԵՆԹՈՐԱՅԻՆ Ուսանող

Ազգային ժողովը արձակվեց...

Ազգային ժողովը երկրորդ փուլով Նիկոլ Փաշինյանին կրկին չընտրեց վարչապետի դասում, ինչպես եւ նախատեսվում էր: Սահմանադրության համաձայն՝ իրավունքի ուժով Յոթերորդ գումարման Ազգային ժողովն արձակվելու է: Վարչապետի ընտրության համար հրավիրված հասուկ նիստում դասադասավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդի կողմից վարչապետի թեկնածու առաջադրված Նիկոլ Փաշինյանը չստացավ ընտրվելու համար բավարար ձայներ: Նրա թեկնածությանը «կողմ» եւ «դեմ» փետարեցին մեկական դասադասավորներ, 76 դասադասավոր փետարեց «ձեռնդրակ»: Վարչապետի ընտրության համար անհրաժեշտ էր 67 «կողմ» ձայն:

Անկախ Հայաստանի դասադասության մեջ երկրորդ անգամ է, որ Ազգային ժողովն արձակվում է սահմանված ժամկետից շուտ: 2018թ. նոյեմբերին եւս ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի հրաժարականից հետո խորհրդարանը ցրվել էր նույն ընթացակարգով:

Թեմայի շուրջ զրուցեցի դասադասան, ֆաղափազե **Պապիկ Համբարյանի** հետ.

«ՀՀ-ում Ազգային ժողովի լուծարումն այլ եղանակով չէր կարող լինել, որովհետեւ միակ ձեռք երկուսն արտաքին խորհրդարանական ընտրություններ կազմակերպելու այս եղանակն էր՝ ընտրվել է ամենօրեական տարբերակները՝ հենց այս կերպ դեմ է ցրվել ազգային ժողովը»,- ասաց ֆաղափազե:

Հարցին, թե ՀՀ-ը դասադաս է խորհրդարանական ընտրությունների, ֆաղափազեը դասախառնեց.

«ՀՀ-ը, իհարկե, դասադաս չէր. Հայաստանի հասարակությունը ընդհանրապես դասադաս չէր դառնում մեծահասակները ֆաղափազեի հետ անգրագետ է, եւ մեզ մոտ ոչ թե ընտրում են կուսակցություններին եւ նրանց

ծրագրերը, այլ ընտրում են զուտ ֆիզիկական անձանց, որոնք ղեկավարում են այդ կուսակցությունները: Այդ հանգամանաբար հազվի առնելով՝ ես ի սկզբանե կրակակնադատեցի դեմ եմ եղել, որ Հայաստանը անցնի դառնալուսական համակարգին, եւ ես իրոք կանխատեսել էի, որ ՀՀ-ում դեմ է ծագել այսպիսի ֆաղափազե ճգնաժամեր»,- նշեց Համբարյանը:

«Քաղաքական դասը կրկին դասադաս չէ արտաքին ընտրություններին եւ ես զսնում եմ, որ դառնալուսական ընտրությունները դեմ է անցկացվելին ոչ թե այս իշխանության ներկայացուցիչներին եւ հասկալիս դավաճան եւ կադրիստայան Նիկոլ Փաշինյանի կողմից, այլ դեմ է ձեռնարկվել ժամանակակից կառավարություն, որը դասադասություն կստանա մեկ սարվա ընթացքում կարգավորել իր երկրում ներադարձական իրավիճակը եւ հետո նոր կկազմակերպել արտաքին խորհրդարանական ընտրություններ, երբ որ ֆաղափազե դասադաս նորմալ ընթացակարգեր կգործեն եւ ֆաղափազե ուժերը կունենան համադասախան ժամանակահատվածը իրենց ծրագրերը ներկայացնելու համար: Ցավոք, ունենալ այն, ինչ ունենալ»,- հավելեց ֆաղափազե:

ԳԵՏՈՒՅՑԱՆ ԳՈՏԱՐ ՀՊՄՏ Լրագրության բաժնի 3-րդ կուսի ուսանողների

1915-ին տարագրված հայուհու օրագիրը՝ անվերջ

Ապրիլի 29-ին Ֆրանսիայի ազգային գրադարանը (BnF) անվերջ լեզվով լույս է ընծայել Ցեղասպանությունից մազադուրծ **Սրբուհի Հովհաննիսյանի «Միայն աշխարհը կարող է փրկել մեզ»** խորագրով **Ռայնոն Գետրյանի** եւ

կուսային մասին ներածական խոսքերով հանդես են եկել Ռայնոն Գետրյանը, Մախմուդ ինե ժիրարը եւ **Անի Ռոմանո**՝ Սրբուհու թոռնուհին:

Ֆրանսիայի ազգային գրադարանը աշխարհում եզակի մակարդակի օջախներից է, որտեղ դասադասվում են ավելի քան 40 միլիոն փաստաթղթեր, այդ թվում 15 միլիոն գրքեր եւ ամսագրեր, ինչպես նաեւ ձեռագրեր, լուսանկարներ, ֆաղափազե, մեդալներ, մետաղադրամներ եւ տեսադրամներ:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության L արի
Հրատարակիչ
«ՎԱՐՍԱ ԹԵԹԵՅԱՆ»
սոցիալ-մակարդային
հիմնադրամ
Երևան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azg@azg.am,
azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒ ԱՆԵՏԻԵՅԱՆ
Հավակալատիրություն (գրվագր)
հեռ. 010 582960

Համակարգչային ծառայություն
«Ազգ» թերթի

«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010